

DIPLOMADOLGOZAT

Kopasz Zsófia Anna

2025

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Gyöngyösi Károly Róbert Campus

Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság intézet

Vidékfejlesztési Agrármérnök MSc szak

A vidékről városba költözés jellegzetességei

Heves vármegye területén

Belső konzulens: Dr. Koncz Gábor
egyetemi docens

Belső konzulens

intézete/tanszéke: Vidékfejlesztés és Fenntartható
Gazdaság Intézet, Vidék- és
Területfejlesztési Tanszék

Készítette: Kopasz Zsófia Anna

Gyöngyös

2025

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	1
2. Irodalmi áttekintés.....	4
2.1. Települések szerkezete Magyarországon	4
2.1.1 Település fogalma, szerkezete	4
2.2. Települések csoportosítása	6
2.3. Magyarország településhálózata.....	15
2.4. Az urbanizáció hatásai a városokra és a vidékre	17
2.4.1. A városokra gyakorolt hatások	17
2.4.2. Vidékre gyakorolt hatások.....	19
2.4.3 Vidék elnéptelenedése	19
2.5. A migráció bemutatása	21
3. Anyag és módszer	25
3.1. Heves vármegye földrajzi helyzete.....	25
3.2. Heves vármegye településszerkezete.....	26
3.3 Heves vármegye településszerkezetének problémái.....	27
3.4. Vándorlás Heves vármegye területén	27
3.5. Heves vármegyébe történő visszavándorlás	29
3.6. Módszertan	30
3.6.1. Primer kutatás leírása.....	30
4. Eredmények és értékelésük.....	32
4.1. Primer kutatási eredmények	32
4.1.1 A válaszadók megoszlásának ismertetése	32
4.1.2. Befolyásoló tényezők lakóhelyválasztáskor	38
4.1.3. Szabadidős tevékenységek fontossága.....	43
4.1.4 Vidéki és városi élet jellemzése és megítélése	44
4.1.5 Lakóhelyváltoztatás	46

5. Következtetések és javaslatok.....	46
5.1. Következtetések.....	46
5.2. Javaslatok.....	48
6. Összefoglalás	49
7. Irodalomjegyzék.....	50
8. Táblázatok jegyzéke.....	55
9. Ábrák jegyzéke	56
10. Mellékletek.....	58
11. Nyilatkozatok	62
1. Konzulensi nyilatkozat.....	62
2. Mesterséges intelligenciáról nyilatkozat.....	63
3. Hallgatói nyilatkozat	65

1. Bevezetés

Heves vármegye Magyarország északi részén található, a vármegye területe 3 637 km².

Szomszédos megyéi közé sorolhatjuk Nógrád-, Borsod-Abaúj Zemplén, Jász-NagykunSzolnok és Pest vármegyét. A vármegye a Bükk-vidék, a Mátra és az Alföld találkozásánál fekszik, ezért elmondható, hogy változatos domborzattal rendelkezik, hegyek, dombságok és sík vidékek is megtalálhatóak. Megyeszékhelye Eger, amely híres történelmi múlttal rendelkezik, belvárosában több történelmi épület is található. Számos híres, turisták által kedvelt vonzerő is megtalálható itt, amelyeket évről-évre egyre több vendég keres fel. Ilyenek például: a Bükki Nemzeti Park, amely részben Heves területén fekszik több turistaútvonallal, barlangokkal és vízesésekkel. Itt található a Mátra hegység is, amelynek területén található Magyarország legmagasabb pontja a Kékes (1014 m) is, amely szintén kedvelt kirándulóhely. Eger szomszédságában Egerszalók és Demjén is közkedvelt a turisták között a gyógyfürdőivel és szállodáival. A vármegye területén található a Tisza- tó is, déli része kedvelt célpont a horgászok körében és emellett még kiváló helyet biztosít különböző vízi sportok számára. A turistalátványosságok miatt az Egri borvidék Magyarország legismertebb borvidékei közé tartozik. Itt készítik az Egri Bikavért, de ezek mellett itt készül számos fehérbor is, mint például a Leányka és az Olaszrizling, a Szépasszony-völgy pedig kedvelt turisztikai célpont. Gazdasági szempontból jelentős szerepet tölt be az élelmiszeripar, a gépipar (Bosch), a mezőgazdaság és a borászat, és az idegenforgalom egyre nagyobb szerepet tölt be a gazdaságban.

A vármegye jelentős része falusiasnak mondható, leginkább mezőgazdasági hagyományokra épülő települések dominálják. A falvakban inkább a mezőgazdaság jellegadó szerepe figyelhető meg. Ezeken a területeken jellemző a szántóföldi növénytermesztés (búza, árpa, kukorica), az ipari növények termesztése (napraforgó, repce, korábban cukorrépa), illetve a takarmánynövények (lucerna, silókukorica) vetése. Emellett még néhány zöldségféléket is termesztenek, burgonya, vöröshagyma, paprika és görögdinnye is megtalálható a vidéki a területen. A növénytermesztés mellett az állattenyésztés is megjelenik a falvakban. Főleg tejelő marhákat, és húsmarhákat tartanak jellemzően kisebb méretű gazdaságokban, extenzívebb tartásmóddal. Hagyományos állatfaj főként még a sertés melyet főként háztáji vagy kisebb családi gazdaságokban tartanak. A házi disznóvágás még napjainkban is sok faluban hagyomány. A fent említett állatok mellett még rackajuhokat vagy merinókat is tartanak, de inkább a dombvidéki, kevésbé intenzív művelésű területeken, jellemzően gyapjú, tej és hús céljából tartják őket. Megjelenik még a baromfitartás is a falusi udvarokban a tojásukért és a

húsok miatt. A kacsza és a libatartás inkább a vizes élőhelyek közelében figyelhető meg. Ma már nem annyira elterjedt, azonban vannak olyan területek is ahol hobbi vagy turizmus céljából lovakat és szamarakat is tartanak. Gazdasági szempontból a mezőgazdaság dominanciája figyelhető meg. Jellemzően kisebb léptékű termelés, sok családi gazdaság működik, de napjainkban ezeket egyre kevesebb fiatal viszi tovább. Néhány térségben fejlődő agrárturizmus figyelhető meg, ahol nagy szerepet kapnak a helyi termékek, borászatok és vidéki vendéglátás.

A falvak településszerkezetét megvizsgálva arra juthatunk, hogy Heves vármegyében sok kis lakosságszámú település található, gyakran előregedő lakossággal. A kistelepülések közlekedési kapcsolatai elég vegyesnek mondható, mivel vannak jó elérhetőséggel bíró falvak, azonban vannak olyan települések, amelyek elég nehezen megközelíthetők, főleg tömegközlekedéssel, de néha még autóval is. A helyi társadalom korszerkezetét figyelembe véve inkább az idősebb korosztály alkotja a lakosságot, az elvándorlás főleg a fiatalok körében figyelhető meg, akik akár kisebb vagy nagyobb városokba (pl.: Eger, Gyöngyös, Budapest) költöznek. A munkanélküliség és az oktatás hiánya nagy nehézséget jelenthet a hátrányosabb helyzetű településeken, mivel ez is elősegíti az elvándorlást ezekről a területekről, hozzájárulva ezeknek a falusi településeknek az előregedéséhez és elmaradásához. A digitális infrastruktúra kiépítettsége (internethozzáférés, e-közigazgatás) sok helyen megvalósult, azonban még napjainkban is vannak olyan helyek ahol nagymértékű elmaradottság figyelhető meg. Ezen problémák orvoslását több EU-s és hazai fejlesztési forrás (pl. Magyar Falu Program) segítheti, hozzájárulva az infrastruktúra javításához, illetve a közösségi élet fellendítéséhez.

Vizsgálatom kiterjed Heves vármegye falvaira, helyzetükre, valamint arra, hogy mi okozza ezen falvakból történő elvándorlást, illetve, hogy hogyan lehet ezen problémákat kezelni és megoldani. Megvizsgálom a falvak kondíciót, és hogy ezek milyen összefüggésben vannak a falvakat érinti különböző problémákkal. Témaválasztásom során fontosnak tartottam, hogy egy olyan térséget válasszak, amelyre rálátásom lett, és személyesen is érintett lehetek. Dolgozatom készítése során kérdőívezés keretében próbáltam minél több ember véleményét megismerni ebben a témában, hogy célirányosan bővítsem ismereteimet a témában, illetve hogy több oldalról is meg tudjam vizsgálni a problémát.

A diplomadolgozatom elkészítése előtt 3 db hipotézist fogalmaztam meg, amelyek a következők:

1. A vidékről Heves vármegye városaiba költöző lakosok egyik legfőbb motivációja a jobb munkalehetőségek és magasabb jövedelem reménye.
2. A városba költözők elégedettebbek az egészségügyi, oktatási és kulturális szolgáltatások elérhetőségével, mint a vidéken maradók.
3. A Heves vármegyei települések közlekedési kapcsolatainak fejlettsége jelentős hatással van a városba költözési hajlandóságra.

2. Irodalmi áttekintés

2.1. Települések szerkezete Magyarországon

2.1.1 Település fogalma, szerkezete

Napjainkban az emberiség döntő többsége valamilyen településen él, tanul, dolgozik vagy éppen nyaral. Magyarország településszerkezete viszonylag gazdagnak és változatosnak mondható, mivel az ország területén többféle településtípus is megtalálható. A településrendszer különböző történelmi, társadalmi és kulturális hatások alapján jött létre. Ha megkérdeznénk egy „átlag” embert, hogy milyen településeket ismer nagy valószínűséggel a várost és a falvakat mondaná, bár ez egy kicsit „felszínes” és egyszerűsített megfogalmazása annak, hogy mi is pontosan a település. A települést az irodalomban és mindennapjainkban is többféleképpen értelmezhetjük, de általánosságban elmondható, hogy egy helyet jelent, ahol az emberek tartósan élnek mindennapjaikat és/vagy dolgoznak. Ez lehet falu vagy város, vagy éppen más emberi megtelepedést jelentő közösségi forma. A település maga nem csak egy földrajzi helyet jelenthet, hanem egy komplex rendszert is, amely a természeti és gazdasági, illetve infrastrukturális szférák kölcsönhatásain is alapul (Slezák-Bartos, 2023).

Ha az irodalmi megközelítést megvizsgáljuk, akkor arra juthatunk, hogy a település nem csupán egy helyszínt jelent, hanem egy teret, amely saját atmoszférával rendelkezik, sajátos hangulata és történelme van. A település az ott élők közösségét is jelentheti, akik kulturális, társadalmi vagy gazdasági élet folytatnak. A településhez való kötődés, a lokális identitás fogalma nagyon fontos szerepet játszhat (Gera & Szabó, 2022). A települések gyakran társadalmi, gazdasági, politikai konfliktusok színterei is az irodalmi alkotásokban. Például a falvak leginkább a hagyományokat tisztelő és a természethez való kötődő helyszínekként jelennek meg. A városok pedig a modernizáció kulturális sokszínűségét mutatják be. De a városok és a falvak mellett megjelenhetnek szórványtelepülések, tanyák, vagy bányásztelepülések is. Érdemes megjegyezni, hogy az irodalmi művekben a települések nem csak egy térbeli helyszíneként jelennek meg, hanem sokszor egy komplex szimbólumrendszerként is megjelenhetnek, amelyek a szereplők érzelmeit, gondolatait, és tapasztalatait tükrözhetik (Csapó et al., 2023).

Több személy is definiálta, hogy mit is jelenthet a település. Mendöl Tibor úgy fogalmazta meg, hogy az embercsoport lakó és munkahelyének együttese jelenti a települést. Leírásai szerint a lakóhely azt a helyet jelenti, ahol egy ember vagy embercsoport a maga testi épségének és anyagi javainak megvédése céljából rendezkedett be. A munkahely pedig az a hely, ahol egy

ember vagy embercsoport a saját maga szükségleteinek megszerzése céljából valamilyen fajta tevékenységet folytat (Mendöl, 1963). Elmondhatjuk, hogy ez a meghatározás mára már kicsit elavulttá vált, hiszen napjainkban egyre inkább teret kap a távmunkavégzés (home office), így ma már a lakó- és munkahely egységéről ebben a formában kevésbé esik szó.

Egy másik megközelítés szerint, amelyet Beluszky Pál fogalmazott meg: „A település egy embercsoportnak a bővített társadalmi újratermelés céljait szolgáló, ezen embercsoport által igénybe vett létesítmények (lakó-, munka- és pihenőhelyek, szolgáltató intézmények) a lakosság mindennapos, rendszeres „mozgásteré” által kijelölt funkcionális egysége.” (Beluszky, 1987). Ez a definíció ma is megállja a helyét, mert nem feltétlenül csak térbeli egységről, hanem funkcionális egységről is szól. Tóth József megközelítése szerint maga a „település egy adott földrajzi környezetben, annak elemeivel intenzív kölcsönhatásban élő gazdasági, társadalmi, műszaki (infrastrukturális) struktúrák rendszere.” (Tóth, 2002). A professzor megfogalmazása szerint a településeket egy olyan elméleti tetraéderben érdemes vizsgálni, amely négy lappal rendelkezik, ezek a társadalom, gazdaság, infrastruktúra, természeti környezet. Ez a négy lap azzal a fontos tulajdonsággal rendelkezik, hogy a méreteik megegyeznek. Ebből következtethető, hogy a települések vizsgálata során mind a tény tényezőnek a súlyát megegyezőnek kell tekintenünk. Maga a tetraéder abból a szempontból is érdekes, hogy a rendszer belsejében egy tényező súlyának megváltozása hatással van a másik három tényező súlyára is egyaránt.

Kiss Tamás vizsgálataiban során a település fogalmát/lényegét közgazdasági szempontból közelítette meg. Ő abból indult ki, hogy „a település a természet, ember, művi környezet, tevékenységek, viszonylatok stb. gyűjtőedénye. Lényegét tekintve társadalmi kategória; társadalmi produktum és társadalmi folyamatok befogadója.” (Kiss, 1995). Ha pontosabban szeretnénk megfogalmazni, akkor a település a társadalom területi megjelenési formáját jelenti a maga helyi jellemzőivel és adottságaival (természeti, technikai, társadalmi stb.), és a regionális (táji, nemzeti) jellemzőivel. Ebből adódhat, hogy a település társadalmának újratermelésének-kedvező körülmények között- színtere és feltétele is egyben. Ezen folyamat során keletkező településalakító körülmények keretei között a településalakító adottságok és a településalakító (társadalmi) igények konfrontációja következik be. A településalakító adottságok és a településalakító igények egymással kölcsönhatásban működnek és hatással vannak egymásra. Ezen folyamat maga a társadalmi újratermelési folyamat, amelyet a közgazdaságtan klasszikus megfogalmazását használva termelési, elosztási, felhasználási, felhalmozási szakaszokra tudunk bontani. Ezek a szakaszok egymásra hatással vannak, amelyek

során a település létrehozza, kielégíti létigényeit és az ezeket meghaladó társadalmi produktumból tudja tovább bővíteni magát, akár mennyiségben, akár minőségben. Ezek egészben vagy részben történő elvonása esetén megalapozhat más társadalmi formációkat (város, megye, állam stb.) (Csapó et al., 2011).

A települések szerkezetét többféleképpen is vizsgálhatjuk. Jelenthet belső térbeli elrendeződést, amelyet a különböző funkciók, a lakosság és az épített környezet is meghatároz. Általánosságban elmondható, hogy megkülönböztethetünk városias és falusias településeket, azonban ezek mellett még további alcsoportok is elkülöníthetők, például: nagyváros, középváros, kisváros, község, tanyás települések. A városok szerkezete több elemre osztható. A belső magban találhatóak a közigazgatási, pénzügyi és kereskedelmi, kulturális és oktatási intézmények, illetve ide tartoznak a magasabb beépítettségű területek is. A belső lakóövhez tartoznak a sűrűn lakóépületekkel beépített területek. Ezután a külső munkahelyöv következik, ahol a nagyobb helyigényű létesítmények találhatóak, például: ipari üzemek, raktárak, sportlétesítmények. Majd a külső lakóöv kerül el, ahol városperemi lakótelepek, kertvárosok, családi házas övezetek találhatóak (Kissfazekas & Gurdon, 2014).

Magyarországon, hogy egy település megkaphassa a városi címet pályáznia kell. A települések szerkezete és típusai nem minden esetben lehetnek egyértelműek és a határok is elmosódhatnak. Egyes települések szerkezete eltérhet egymástól és a betöltött funkciói is eltérhetnek az épített környezet függvényében is (Tóth, 2007).

2.2. Települések csoportosítása

A településeket több szempontból is tudjuk csoportosítani. Ilyen szempontok lehetnek például, ha a hasznosítás módja szerint osztályozzuk a településeket. Ilyenkor beszélhetünk állandó településekről, ahol a lakóhely és a munkahely mozdulatlan, helyhez kötött, és az emberek többsége ilyen városokban/falvakban él. Vannak még ideiglenes települések, amelyeket csak egy bizonyos időre valamilyen céllal létesítettek (ilyenek pl. a rövid időre létesített kutatóállomások), az utolsó fajtája pedig a szezonális települések, amelyek állandó jelleggel épültek, azonban az évnek csak egy részében használtak (pl. a nyaralótelepek) (Molnár & Papp, 2022).

A következő csoportosítási forma lehet, ha földrajzi fekvés szerint csoportosítjuk őket: hegyvidéki, dombvidéki, síkvidéki települések tartoznak ide. Ha a lakóépületek számát vesszük figyelembe, akkor lehetnek szórványos települések (pl.: tanya, farm), amelyek döntő

többségben mezőgazdasági funkciót töltenek be, illetve csoportos települések (faluk, városok), több házból álló csoportos települések ahol a lakóegységek térben érintkeznek egymással. A településhálózatban betöltött szerepük (funkció) alapján két csoportba tudjuk besorolni a településeket: város (központi funkciókkal rendelkezik pl.: középiskola, kórház, áruház), falvak (alapfunkciókkal rendelkezik pl.: iskola, házi orvos, vegyesbolt). A gazdasági jelleget figyelembe véve lehetnek mezőgazdasági települések, ide tartoznak a mezőgazdasági tevékenységet folytató települések és köztük az agrárvárosok is. Az agrárvárosok olyan települések, amelyeket elsősorban mezőgazdasági termelők laknak és mezőgazdasági tevékenységeket végeznek, de a környezete számára igazgatási, kulturális, kereskedelmi, és egészségügyi feladatokat is ellátnak. Magyarországon ilyen agrárvárosi hagyományokkal rendelkezik például: Kecskemét, Nagykőrös, Hódmezővásárhely. Ezzel szemben az ipari városokban meghatározóan ipari tevékenységet folytatnak, az emberek nagyszámban oda települtek, ahol a gyári munkahelyek találhatóak. Még beszélhetünk szolgáltató funkcióra szakosodott településekről, ide tartoznak a terciér szektorra fókuszáló települések, például: üdülőhelyek, vasúti csomópontok (Kőszegfalvi 2020; Molnár et al., 2023).

További csoportosítási forma lehet, ha a népességszám szerint rendszerezünk. Városoknál: metropolis (1 millió fő felett), nagyváros (100 ezer felett), középváros (20-100 ezer között), kisváros (5-20 ezer fő között), község (5 ezer fő alatt). Falvaknál: törpefaluk (200 fő alatt), aprófaluk (200-500 fő), kisfaluk (500-1000 fő), középfaluk (1000-2000 fő), nagyfaluk (2000-5000 fő) (Pásztor, 2017).

A települések csoportosítása a szakirodalomban a következő szempontok alapján történhet: földrajzi, szociológiai, regionális. A más és más megközelítések az adott kutatási cél fényében vagy történeti időszak miatt vagy térszerkezeti logika mentén eltérhetnek egymástól. Ha méretet és a népességet vesszük figyelembe, akkor, mint ahogy fent is említettem beszélhetünk: aprófaluról, kisfaluról, nagyfaluk, óriásfaluról, kisvárosról, középvárosról, nagyvárosról, regionális központról, nemzetközi regionális központról, világvárosról, óriásvárosról/megacity. (Kovács, 2002). Különböző tanulmányok szerint az aprófalvak Magyarországon a települések számának jelentős részét teszik ki és vannak, amelyek kevesebb, mint 500 főt számlálnak. Ha a funkciókat és a szolgáltatásokat vesszük figyelembe, akkor megkülönböztethetjük a településeket az alapján, hogy milyen alapvető vagy éppen központi funkciókat nyújtanak/látnak el (Pirisi, 2009).

1. táblázat: A települések alapvető és központi funkciói

(Forrás: Saját szerkesztés Tóth, 2002 alapján)

Alapfunkciók	Központi funkciók
bevásárlás (kisboltok) lakhatás (társasházak, családi házak) oktatás (óvoda, általános iskola,) egészségügy (házi orvos, védőnő)	közép- és felsőoktatás, egészségügy (kórházak), közigazgatás, munkahelyek, közlekedési csomópontok, idegenforgalom

Az 1. táblázat bemutatja, hogy pontosan mik is tartoznak az alapfunkciók és a központi funkciók közé. Az alapfunkciók közé sorolhatjuk a bevásárlást, a lakhatást, az alapfokú oktatást és egészségügyet, pl. élelmiszerbolt, posta, gyógyszertár, óvoda, általános iskola, házi orvos, védőnő, közösségi közlekedési kapcsolat, víz- és áramellátás, hulladékszállítás). A központi funkciók pedig a közép- és felsőoktatás, kórházak, munkahelyek, közlekedési csomópontok, idegenforgalom (középfiskola, szakképzés, felsőoktatás, kórház, szakrendelő, hivatalok, bíróság, kulturális intézmények: színház, könyvtár, mozi, munkahelyek nagyobb számban, regionális közlekedési csomópontok). Több szempontból is fontos lehet, hogy a település rendelkezzen a fent említett funkciókkal. Ilyen szempont lehet a lakosság megtartása. Ha egy településen nincsenek meg, vagy hiányosak az alapvető funkciók, akkor nagy valószínűséggel az emberek inkább elvándorolnak, különösképpen a fiatalabb generációk. Ennek következménye lehet ezen települések elöregedése, elnéptelenedése vagy rosszabb esetben a település megszűnése. Egy település csak akkor tud jól és önállóan létezni és önálló közösségként működni, ha az emberek legalapvetőbb szükségleteit képes kielégíteni. Ha hiányoznak az alapfunkciók, akkor a lakók rákényszerülhetnek, hogy akár naponta is utazniuk kelljen más településekre, hogy a szükségleteiket ki tudják elégíteni és ez idő-, illetve pénzvesztés is egyben, ráadásul környezetterhelő is például az autóhasználat miatt. A központi funkciók megléte azért fontos, mert lehetővé teszi, hogy az adott település vezető, vagy vonzásközponti szerepet tudjon betölteni a térségben. Ez mind különböző fejlesztéseket, befektetéseket vonzhat be a településre és ezáltal új munkahelyek jöhetnek létre. Azok a kisebb városok, amelyek központi funkciókkal bírnak, képesek lehetnek „kiegyensúlyozni” a nagyvárosok túlsúlyát és a vidék esélyt kaphat a fejlődésre. Központi funkciók köré különböző intézményi és gazdasági kapcsolatok épülhetnek ki és ezek segíthetik a térségi együttműködést (pl.: oktatási, egészségügyi, kereskedelmi hálózatok) (Czirfusz, 2009).

Amennyiben hiányoznak ezen funkciók, akkor funkcióhiányos települések jöhetnek létre (pl.: csak a lakófunkciót tölti be, de nincsen szolgáltatás). Szóba jöhet a napi ingázás más-más indokok miatt, vonzaskörzet nélküli falvak jöhetnek létre, amelyek elszigeteltek lesznek térben és gazdaságilag is. Szolgáltatási sivatagok alakulhatnak ki, ahol nincsen egy elérhető bolt vagy iskola, óvoda, orvos. Ez eredményezheti a lakosságfogyást, elnéptelenedést és a gazdasági és társadalmi leépülést. Ilyen folyamatok figyelhetők meg például a periférikus térségekben, Magyarországon az aprófalvas Dunántúli-dombság vagy az Északi-középhegység előregedő kistelepüléseiben (Beluszky & Győri, 2004; Faragó, 2009).

A települések a hálózaton belül betöltött szerepük alapján is csoportosíthatók. Ezen két csoport a központi települések és a periférikus települések. A központi települések (centrum) olyan települések, amely a szolgáltatásokat, munkahelyeket és intézményeket is biztosít nem csak a saját lakosága számára, hanem a környező kisebb települések lakosságának is egyaránt. Jellemzői közé sorolhatjuk, hogy közép- vagy magas szintű funkcióellátottsággal rendelkezik (pl.: iskola, kórház, közigazgatás). Vonzaskörzeteket tud kialakítani, mivel több település is rá lehet utalva. Jó közlekedési kapcsolatokkal rendelkezik, mivel más települések lakossága is ezekre a településekre jár más és más okokból kifolyólag. Erős gazdasági és társadalmi aktivitást mutatnak és fejlesztési források is sokkal gyakrabban érkehetnek ide. Sokszor már városi jellegű, de ezzel szemben lehet község is (Horváth & Rechnitzer, 2000). Magyarországon ilyenek például a megyeszékhelyek (Debrecen, Szeged, Pécs), kistérségi központok (Tapolca, Orosháza, Sárvár), szuburbán központok (Gödöllő, Érd, Dunakeszi).

A periférikus települések olyan települések általában távol esnek a fejlesztési központoktól, a funkciói korlátozottak, és gazdasági és társadalmi szempontokat figyelembe véve hátrányosabb helyzetűek. Jellemzői közé sorolhatjuk, hogy gyenge szolgáltatási háttérrel rendelkezik, (nincsen bolt, orvos vagy iskola), előregedő illetve fogy a népessége, kevés vagy szinte semmilyen munkahely nem található. Nehezebben megközelíthető a rossz minőségű utak vagy a tömegközlekedés hiánya, ritkasága miatt. A fejlesztési források elkerülnek, nem igazán befektetésre alkalmasak. Gyakori jelenség az elvándorlás és az elnéptelenedés (Beluszky et al., 1985). Ilyenek például Magyarországon az ormánsági falvak (Drávapsiki, Kőrös), az Észak-középhegység kistelepülései (Zabar, Csenyété), az Őrség eldugott falvai (Szalafő, Magyarföld), vagy a borsodi aprófalvak.

A központi és periférikus települések a településhierarchián belül ellentétes pólusokon helyezkednek el. A hierarchia csúcán találhatóak a nagyvárosok, a centrumok, ezek rendelkeznek a legtöbb központi funkcióval. Ezzel ellentétben pedig a hierarchia alján a

periférikus falvak, ahol néha az alapfunkciók is hiányoznak. Ez szoros kapcsolatban áll Christaller központi hely elméletével, amely alapján a települések rangsorba rendezhetők a funkciójukat és a vonzáskörzetüket figyelembe véve. Több szempontból is fontos lehet, hogy meg tudjuk különböztetni ezeket a településeket. A központi településeket nagy általánosságban fejlesztési célpontnak tekintik, ezzel ellentétben pedig a periférikus térségek különböző kompenzációs támogatásokat igényelhetnek pl.: EU-s források. Általában a perifériákon élők kevesebb lehetőséggel és alacsonyabb jövedelemmel rendelkeznek, rosszabb oktatásban részesülnek, és gyengébb egészségügyi szolgáltatásokat vehetnek igénybe. A periférikus települések lakossága gyakran ingázni kényszerül a központi településekre akár munkavégzés, ügyintézés, oktatás vagy egészségügy céljából. Magyarországon ilyen központi település például Szekszárd. Szekszárd megyeszékhely, kórházzal, kormányhivatallal szakképzési lehetőségekkel, vonzáskörzete kb. 30-40 km-re nyúlik. A periférikus településre példa: Feked (Tolna megye), egy 80 fős német nemzetiségű falu, ahol sem iskola, sem bolt vagy munkahely nem található, a lakosságára jellemző az elöregedés (Sikos T., 2000).

Egy másik csoportosítási forma az alaprajz és a morfológiai jellemzők szerint történik. Morfológia, azaz alak szerint lehetnek szabályos, tervezett falvak, szalagtelkes falvak, halmazfalu, gyűrűs vagy sugaras városszerkezet. Ennek több alakító tényezője is lehet: pl. természeti környezet, gazdálkodási módok. Az alaprajz és morfológiai szempontok alapján történő kategorizálás egy klasszikus módszer arra, hogy településföldrajz területén ahol a falvak és városok térbeli szerkezetét, formáját, utcaképét, és beépítési mintázatát vizsgálja ezen esetekben. Ezen csoportosítás során az adott település térbeli struktúráját, forma és szerkezeti típusait vizsgálja, tehát azt, hogy hogyan épültek fel, és az idő során hogyan fejlődtek a történelem előrehaladtával, és milyen térszerkezeti mintákat követtek. Maga a településrajz a település térbeli elrendezését mutatja be, pontosabban, hogy hogyan helyezkednek el a településen az utcák, épületek, telkek és közterek. Úgy néz ki, mint egy „fentről nézett térkép” magáról a településről. A morfológia ebben az esetben nem biológiai értelemben értendő, hanem forma-és szerkezetant jelent és az adott település külső és belső formáját mutatja meg. Ilyenek lehetnek például az: utcahálózat, telekformák, épületek elhelyezkedése, központi mag vagy templom elhelyezkedése. Az alaprajz szerinti csoportosítás során a települések alakját és szerkezetét vizsgáljuk (Csapó, 2005).

2. táblázat: Alaprajz szerinti településtípusok (klasszikus csoportosítás)

(Forrás: Saját szerkesztés Beluszky et al., 2007 alapján)

Alaprajz szerinti településtípusok (klasszikus csoportosítás)

Szalagtelkes falu

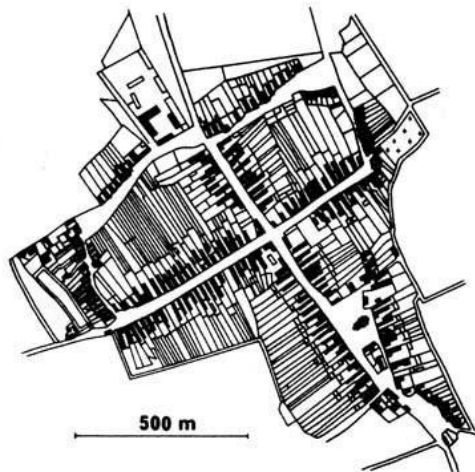
Halmazfalu

Sakk(fel)vonalas vagy rácsos falu

A 2. táblázat bemutatja, hogy milyen rendszerezési formákról beszélhetünk, hogyha az alaprajz szerint szeretnénk csoportosítani a településeket. Az egyik ilyen csoportosítási forma a szalagtelkes falu (vagy utcás falu). Erre a csoportosítási formára jellemző, hogy egy vagy több hosszú egyenes utca mentén elhelyezkedő telkek jellemzik, a telkek általánosságban keskenyek és hosszúak és egymás mellett sorakoznak. Jellemző rá az egyvonalas szerkezet, Magyarországon leginkább a síkvidéken például az Alföldön. Ezt a csoportosítási formát az 1. ábra is bemutatja.

1. ábra: Szalagtelkes falu

(Forrás: <https://www.arcanum.com/hu/onlinekiadvanyok/Lexikmagyar-neprajzilexikon71DCC/sz-73AFD/szalagtelkes-falu73B3B/>)

A következő csoportosítási forma a halmazfalu (2. ábra). Jellemzően szabálytalan, kusza utcaszerkezettel rendelkezik, a településnek nincsen határozott tengelye vagy meghatározott központja. A történelem során sokszor természetes úton alakultak ki például dombvidékeken. Általában középkori eredetűek települések. A település a második ábra mutatja be.

2. ábra: Halmazfalu

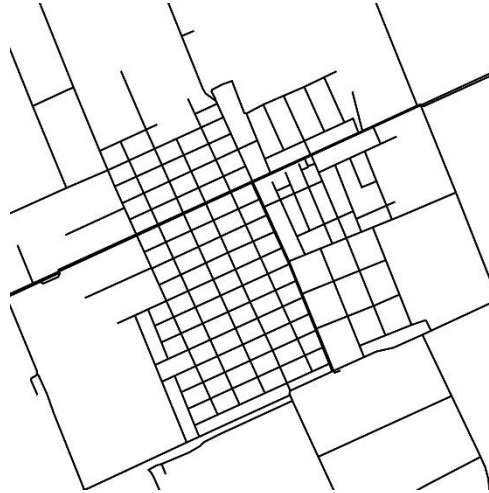
(Forrás: <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-989.html>)

Utolsó csoportosítási forma a sakk(fel)vonalas vagy rácsos falu. Az ilyen falvak szabályos derékszögű utcarendszerrel rendelkeznek, leginkább tervszerű a kialakítása, nagyon strukturált, jól átlátható az elrendezése (Csapó, 2016). Igaz, alapul vehetjük ezeket a csoportosítási formákat, azonban napjainkban mára már egyre kevésbé maradnak meg ezek a „tiszta” formák. Mivel megfigyelhető a falvak folyamatos változása, bővíthetnek, új utcák jöhetnek létre, átalakulhatnak a különböző társadalmi és/vagy gazdasági változások/behatások következtében (pl.: vasút megjelenése, TSZ központok megjelenése/építése). Ezen települési formát a 3. ábra mutatja meg.

3. ábra: Sakk(fel)vonalas vagy rácsos falu

(Forrás: <https://atlo.team/utak-epuletek-halozatok>)

Miért is fontos, hogy be tudjuk ez alapján csoportosítani a településeket? Mert elősegítheti megérteni a települések történelmi fejlődését, hozzájárulhat a települések tervezéséhez, örökségvédelemhez, könnyebben fel tudjuk mérni a regionális különbségeket (pl.: alföldi szalagfalvak vs. dunántúli halmazfalvak) (Bárth, 1987).

Egy másik fajta csoportosítási szempont lehet, amikor a településeket történelmi fejlődés szerint kategorizáljuk be. Ez főként a földrajzi megközelítést alkalmaz. Csoportosítási formái: ősi középkori települések, tervszerűen telepített (pl.: szocialista városok: Dunaújváros, Kazincbarcika), új falvak/szórványtelepülések, előregedő vagy elnéptelenedő falvak. Az ősi természetes eredetű településekre jellemző, hogy organikus módon az emberi vagy természeti szükségleteknek megfelelően a természeti kölcsönhatások révén alakultak általában a történelmi idők előtt vagy a korai történelmi időszakban. Ha jellemezni szeretnénk, akkor elmondható, hogy megfigyelhetően víz közelében és/vagy védhető helyen jöttek létre (pl.: dombhát, folyópart, erdőszegély), szerkezetükről elmondható, hogy halmazos szerkezetűek, szabálytalan utcaképpel rendelkeznek. Történetileg lehetnek például népi eredetű falvak, pásztorszállások, folyami átkelők mellett létrejött települések. Például Hollókő (halmazfalu, középkori eredet) vagy ide sorolhatunk még néhány alföldi halásztelepülést (Eperjessy, 1940 & 1944).

A középkori településeknek a kialakulása főként a 12-14 századra tehető. ekkor a magyarországi településhálózat sűrűsödése és szervezett formálódása indult meg. Két fő formája lehet: jobbágyfalvak és mezővárosok. A jobbágyfalvak természetes növekedéssel jöttek létre szerkezetükről elmondható, hogy változatos lehetnek például szalagtelkes utcás falu vagy halmazfal. Kialakulásukról elmondható, hogy gyakran kötődtek földesúri/nemesi birtokokhoz. A mezővárosok pedig ellentétesen már részleges városjogokat is kaphattak (pl.: vásártartás, heti piac), már átmenetet képeztek falu és város között, jellemzően sűrűbben beépített, nagy tér volt a középpontjában. (Példa: Kecel-mezőváros, Ócsa-középkori település templommal) (Csapó et al., 2023).

A török hódoltság utáni időszakokban is több újratelepített települések (betelepítéspolitika) jelentek meg (18. század). A 150 éves török uralom után a tudatos betelepítéspolitikának köszönhetően a települések újra benépesedtek. Jellemző volt ezen településekre, hogy szervezett telepítés zajlott, gyakran rácsos sakkfalú alaprajz alapján. Elsősorban német (sváb), szlovák és szerb telepések lakták, középpontban templom, iskola vagy egy piactér helyezkedett el. Ilyen volt például: Hajós, Hercegkút (sváb falu, rácsos szerkezettel rendelkezik) (Beluszky, 1999).

A 19-20. században már megjelentek a modern kor települései. Vannak olyan települések, amelyek vasútvonalmentén jöttek létre, szerkezetükre jellemző, hogy közlekedési csomópont határozta meg hogyan jönnek létre. Például: Nagykanizsa egyes részei. Lehetnek még például bányavárosok, amelyek általában bányákhoz közeli munkástelepek, amelyeket a bányászok lakják. Általában sajátos rendezett, kolóniaszerű beépítettségűek (pl.: Tatabánya, Ózd, Dorog). Ezzel szemben alakultak még ki iparvárosok és szocialista városok a 20 században. Ezek tudatosan tervezett települések, amelyek az ipari központok ellátására jöttek létre. Jellemző rájuk a paneles beépítettség, és a közintézmények központosítás. Magyarországon ilyen városok például: Dunaújváros, Tiszaújváros (korábban Leninváros) (Kőszegfalvi, 2020).

Ezen fajta települések mellett még szeretném bemutatni a tanyás településrendszert melyek legfőképpen az Alföldre jellemző. A faluközpontról távolabb helyezkednek el, de az elmúlt években lassan állandó lakóhellyé alakultak. Fontos szerepet játszottak a mezőgazdasági termelés folyamatában, ilyen települések például. Homokhátság, Kiskunság tanyás vidékei (Romvári, 2022).

Utolsó településformaként szeretném bemutatni a kortárs településeket. Ide tartoznak a lakóparkok, agglomerációs övezetek. Ilyenek a város környéki területek környékén figyelhetők

meg legfőképpen nagyvárosok közelében (Budapest, Debrecen), funkciójuk mára már inkább a lakóövezeti szerep és egyre inkább kevésbé az önálló gazdasági egység. Például: Budakeszi, Érd, Dunakeszi, Piliscsaba Budapest agglomerációjában (Koltay, 2018).

2.3. Magyarország településhálózata

Magyarországon a települések több kategóriába is sorolhatók. A településhierarchia csúcsáról indulva az egyik ilyen kategória a főváros. Ide tartozik Budapest a legnagyobb és legfontosabb település, mivel ez az ország politikai, gazdasági és kulturális központja is. Itt koncentrálódik legnagyobb mértékben az ország lakossága, emellett pedig több közintézmény, vállalat központja a főváros, illetve az országos közlekedési hálózat meghatározó csomópontja is. Másik ilyen kategória a megyei jogú városok köre, ezek a városok különösen fontos szerepet töltenek be regionális szinten és általánosságban magasabb szintű önkormányzati jogkörrel is rendelkeznek. Magyarországon összesen 25 megyei jogú város található, például: Debrecen, Szeged, Miskolc, Pécs és Győr. Ezek után következnek a városok, amelyek nagyobb lélekszámmal rendelkeznek és gazdasági, kulturális, szolgáltatási funkciók jelentős szerepeket játszanak a mindennapokban. A városokra jellemző, hogy ipari, kereskedelmi, és szolgáltatási központok találhatóak, amelyek fejlettebb infrastruktúrával is rendelkeznek (Beluszky & Sikos T. 2007; Csomós, 2009).

Kisebb méretű, azonban nagyobb számú települést tömörít a községek és falvak csoportja, ahol megfigyelhető, hogy kisebb lélekszámú, főleg mezőgazdasággal és helyi szolgáltatásokat nyújtó közösségek élnek. Az ilyen települések jelenléte elsősorban a vidéki Magyarországra jellemző, ezekben a térségekben gyakran a városok és a környező falvak szoros kapcsolata nyilvánul meg. Az utolsó kategória a kisebb települések, üdülőhelyek, például a Balaton környéke és üdülőhelyei, főleg a turizmusra építkező települések fontos szerepet játszanak a helyi gazdaságban és kiemelkedően fontosak idegenforgalmi szempontból. Ezen települések csoportjai között egy hierarchikus rendszer figyelhető meg (Granasztói, 1980; Szilágyi, 2015).

A településhálózat három fő részre osztható. Az első szint az országos szint. Az országos szinten a legfontosabb szereplője Budapest, de mellette a megyei jogú városok is fontos szerepet játszanak az ország kormányzásában és a gazdasági életben. A következő szint a regionális szint, ide tartoznak a megyei jogú városok és a további közepes méretű városok. Az ország más-más pontjain ezek a városok fontos szerepet töltenek be a közlekedésben, a kultúrában és szolgáltatásban. Az utolsó szint a helyi szint, ahová a községek és kisebb települések tartoznak.

Ezek a települések helyi központokként működnek, és segítik a községekben élők mindennapi életét, alapvető szolgáltatásokat biztosítanak (Csomós, 2009).

Megvizsgálhatjuk a településhálózatot földrajzi eloszlás szerint is. Magyarországon megfigyelhető, hogy a településhálózat földrajzi eloszlása jelentős különbségeket mutat. A legnagyobb népsűrűségű terület Pest megye és Budapest környéke, a főváros vonzáskörzete erőteljesen befolyásolja a vidéki települések mindennapjait és fejlődését, például az agglomerációs területek gyorsabban fejlődnek. A Nyugat-Magyarországi részre koncentrálódik a gazdaság egyik jelentős része és a regionális központok is ilyen városok például Győr és Szombathely. A Kelet-Magyarországi rész ezzel szemben elmondható, hogy ezen területek gazdaságilag kevésbé fejlettek (pl.: Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye). Magyarország déli része Dél-Magyarországon a Dél-Alföldi régió, Szeged környékén kiemelkedő szerepet kap a mezőgazdaság, de az ipar és az oktatás is fontos szerepet játszik (Szepesi, 2008; Szegvári, 2022).

A településhálózat más-más települései különböző szintű és fejlettségű infrastruktúrával rendelkeznek. Általánosságban elmondható, hogy a városok teljesebb szolgáltatásokat nyújtanak (kórházak, oktatás, közlekedési hálózat), ezzel szemben pedig a kisebb települések csak az alapvető szolgáltatásokat nyújtják a lakosság számára. Elmondható az is, hogy az országos közlekedési hálózat (autópályák, vasúti vonalak) is nagyobb városokhoz kapcsolódik, de kisebb települések is közvetlen kapcsolatban állnak nagyobb központokkal, így a vidéki városokból is el lehet jutni nagyobb városokba, de még napjainkban is vannak nehezen megközelíthető települések, különösen a tömegközlekedés tekintetében (Fleischer, 2007).

Magyarország településhálózata napjainkban is folyamatosan változik, markánsan leginkább Budapest és környékére koncentrálódott a folyamat. Az agglomerációs települések folyamatos növekedése elősegítette a városi és vidéki térségek közötti kapcsolatok erősödését, továbbá az ipar és a szolgáltatások terjedése is hozzájárultak a településhálózat átalakulásához és fejlődéséhez. Összeségében elmondható, hogy a magyar településhálózatban a főváros és megyei jogú városok vezetésével egy hierarchikus felépítést figyelhetünk meg, amely sok tényező alapján alakult ki, azt gazdasági, társadalmi, földrajzi tényezők is befolyásolhatják. A települések elhelyezkedése és a betöltött szerepük együttesen szoros összefüggésben van azzal, hogy mennyire fejlett a térség gazdasága, közlekedése illetve a szolgáltatásai (Egri, 2022).

2.4. Az urbanizáció hatásai a városokra és a vidékre

Az urbanizáció kifejezés a városok növekedési és fejlődési folyamatát jelenti, amely az emberek városokba történő vándorlása, és ennek következtében a vidéki területek elnéptelenedése a következmény. Az urbanizáció folyamata nem csak magát a népességvándorlást foglalja magába, hanem ezen területek társadalmi, politikai és környezeti változásait is. Ezen folyamat során a vidéki lakosság bizonyos százaléka különböző indokok miatt átköltözik a városokba, ahol akár jobb munkalehetőségeket találhat, vagy minőségibb oktatást kaphat, továbbtanulhat, illetve jobb egészségügyi feltételek vagy jobb infrastruktúra áll rendelkezésre. Ennek következtében a városi térségek sokkal jobban dinamikusabbá válnak akár gazdaságilag, akár kulturálisan, míg ezzel szemben a vidéki települések népessége csökken (elnéptelenedés), és ennek következményeként gazdasági visszaesés tapasztalható (Németh, 2011; Horeczki et al., 2023; Pénzes, 2024).

Az urbanizáció jellemzői közé sorolhatjuk például, a városok terjedését, a lakóépületek, ipari zónák valamint a közszolgáltatások fejlődését, és ezzel párhuzamosan a városi életciklusok elterjedését is. A folyamat az ipari forradalom időszakától különösen felgyorsulni látszik, és ez az egész világban jelentős társadalmi és gazdasági változásokat eredményezett. Ezen folyamat hatásai lehetnek komplexek, és gyakran magukba foglalják többfajta előnyt és problémákat is. Ide tartozik például a környezeti problémák (pl.: légszennyezés, túlszűfolttság, zöld területek csökkenése), gazdasági előnyök (pl.: munkahelyek, ipari fejlődés), vagy éppen társadalmi egyenlőtlenségek és szociális problémák (pl.: lakhatási válság, szegregáció) is (Németh, 2011; Trócsányi & Pirisi, 2023):

2.4.1. A városokra gyakorolt hatások

Az urbanizációs folyamatok gazdasági szempontból megvizsgálva jelentős következményekkel járnak. A városok növekedésével általában együttesen fokozódik a gazdasági dinamizmus, mert a városi környezet bevonzza a tőkét, a vállalkozásokat és az innovációkat. Ezzel egyidejűleg a nagyvárosok a munkahelyek és az ipari fejlődés középpontjává válnak. A modern iparágak, mint például a szolgáltató szektor, a technológiai cégek és különböző pénzügyi intézmények közül több is a városi központokban található. Az urbanizáció folyamata nemcsak a lakhatásra volt hatással, hanem az oktatásra, képzésre, és a munkahelyekre történő nagyobb hozzáférést biztosított. Napjainkban a fiatalok és a „magas” képzettséggel rendelkezők általában könnyebben találnak munkát a városokban, ezzel növelve az egyes társadalmi rétegek közötti

mobilitást. Ezzel együtt a verseny erősödik, a munkaerőpiac rugalmasabbá válik, de ezzel szemben a megélhetési költségek növekednek, mint ahogyan az ingatlanpiac árai is nagymértékben növekedhetnek (Hajdú, 1989; Kocsis & Tomay, 2025).

A városok növekedésével az infrastruktúra gyors fejlesztését igényli annak érdekében, hogy a lakosság egyre növekvő igényeit ki tudják elégíteni. Az utak és közlekedési utak/hálózatok, a víz-és szennyvízkezelés, és az energiaellátás, egészségügy, oktatási intézmények bővítése is szükséges, a fenntartható működés fenntartásához. Azonban ezzel szemben az is előfordulhat, hogy a városi infrastruktúra nem képes lépést tartani a népesség gyors növekedésével, ami többfajta problémával szembesülhetünk, például: torlódások, forgalmi dugók, közszolgáltatások túlterhelése. A túlszűfolttság nemcsak a lakhatásban jelenhet meg problémaként, hanem a közlekedési rendszerekben, kórházakban, iskolákban, és a szolgáltatások terén is okozhatnak különböző problémákat (Szirmai, 2013; Czikkely, 2017).

A városok több szempontból is vonzóak lehetnek az emberek számára. Figyelembe vehetjük a gazdasági lehetőségeket, de ezen lehetőségek például szociális egyenlőtlenségekhez is vezethetnek. A magas jövedelmű rétegek és a közép- és alsó osztályok közötti szakadék egyre inkább szélesedik napjainkban. A gazdagabb részekben a lakhatási lehetőségek, és a közszolgáltatások minősége és ezzel az életkörülmények is jobbá válhatnak, még ezzel szemben a szegényebb városrészekben különösen inkább a külvárosi részekben a lakhatási lehetőségek rosszabbak lehetnek, kevesebb lehet a munkalehetőség, illetve csökkenhet a közszolgáltatások minősége romolhat. Ezzel együttesen az urbanizáció során különböző társadalmi rétek közötti elkülönülést is elősegítheti így a szegregáció is fokozódhat (Koós, 2020). Ez a folyamat még felvet más környezeti problémákat is, mivel a városok gyakran az egyik legnagyobb szennyezőforrások napjainkban. A közlekedési hálózatok, ipari tevékenységek, a fűtés és hűtés, szennyvíz és a hulladékgazdálkodás is együttesen hozzájárul a légszennyezéshez, vízszennyezéshez és a talajdegradációhoz is. Ezzel párhuzamosan a folyamatos lakóházak építése következtében az erdők és zöldterületek területe folyamatosan csökken és a természetes élőhelyek is veszélyeztetve vannak, és az élőhelyek elvesztése súlyosan befolyásolhatja a biodiverzitást. A zöldfelületek eltűnése pedig hozzájárulhat a városi hőszigetek kialakulásához, ahol a hőmérséklet a környező vidékhez képest észrevehetően magasabb (Báder, 2020).

2.4.2. Vidékre gyakorolt hatások

Az urbanizációs folyamat során a vidéki területekről egyre többen és többen költöznek a városokba. Általában a fiatalok költöznek a kisebb-nagyobb városokba, akik jobb lakhatási lehetőségek reményében és jobb és több munkalehetőség miatt költöznek, míg az idősebb nemzedék hátra marad. Ezen folyamat a lakosság elöregedéséhez illetve a falvak elnéptelenedéséhez vezethet. Így munkaerőhiány léphet fel a mezőgazdaságban és más vidéki iparágakban, ami a gazdaság stagnálását eredményezi. A vidéki területeken az ipari fejlődés elmaradása és/vagy visszamaradása és ezzel együtt a mezőgazdaság modernizálásának elmaradása a munkalehetőségek csökkenéséhez vezethet, ami a fentebb említett gondokat eredményezi. Így az alacsonyabb jövedelemmel rendelkező munkavállalók és az idősebb generáció vagy mezőgazdasági munkákból vagy más hagyományos ágazatokból élnek, és egyre inkább marginalizálódnak. Ennek következtében a vidéki területek gazdaságilag elmaradottá válnak, míg inkább a városokra koncentrálódó tőke és különböző fejlesztések még nagyobb szakadékot eredményezhetnek a két térség között. Megfigyelhető az is, hogy általában a vidéki településeken nem állnak rendelkezésre annyira fejlett közszolgáltatások, mint a városokban. Az oktatás, egészségügyi szolgáltatások gyakran korlátozottan elérhetőek, így az emberek kénytelenek nagyobb távolságokat utazni a legközelebbi városokba a szükséges szolgáltatások elérése érdekében. A kisebb települések kórházai, iskolái így helyhiány miatt bezárhatnak ami még jobban elszigetelheti a vidéket. A vidék általában kevésbé szenvednek a városokhoz hasonló mértékű szennyezéstől, de az intenzív mezőgazdaság, és a monokultúra terjedése miatt és a vegyi anyagok és a műtrágya használata miatt, a fakitermelés, erdőirtás mind nagyon káros hatással lehetnek a környezetre (Eperjessy, 1940 & 1944; Tímár 1999).

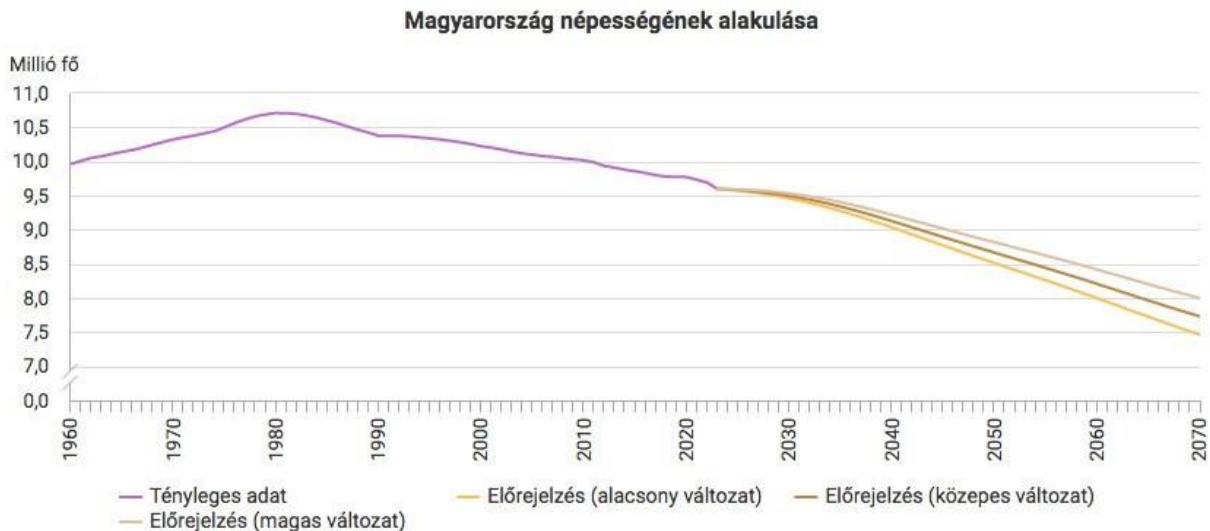
2.4.3 Vidék elnéptelenedése

A vidéki-urbánus migráció – vagyis a vidékről városba történő költözés – egy globálisan megfigyelhető társadalmi-gazdasági jelenség, ahol más-más tényezőket vehetünk figyelembe, mint motivációs tényezők, és számos következménnyel járhat. Ilyen tényezők lehetnek például a munkanélküliség vagy alacsony jövedelem, korlátozott oktatási és egészségügyi lehetőségek, infrastruktúra hiánya (rossz közlekedés, internetelérés), szociális elszigeteltség. Ezzel szemben nagyon vonzóak tűnhetnek a városok által ajánlott lehetőségek, azaz a jobb munkalehetőségek, magasabb jövedelmek, oktatás és szakmai fejlődés lehetőségei, egészségügyi szolgáltatások

szélesebb körű elérhetősége, kulturális és szociális élet gazdagsága és széleskörű választéka (Romvári, 2022; Kürtösi, 2024).

4. ábra: Magyarország népességének alakulása

(Forrás: <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/nep/nep2506.html>)

Forrás: KSH. 2023: A 2022. évi népszámlálásból továbbvezetett, előzetes adat január 1-jén.

A 4. ábra mutatja be a magyar vidék elnéptelenedését. Az elnéptelenedés egyik kulcsjelenségét az öregedési index ragadja meg. Az arányok jól érzékeltetik, hogy egyre több és több idős személy jut minden száz gyermekkorúra, amely egyértelmű jelzésként értékelhető a vidéki térségek demográfiai kihívásait illetően, beleértve az elvándorlást és az alacsony születési arányt. Megfigyelhető, hogy 2006 óta az idősök száma meghaladja a gyermekekét, ami azt jelenti, hogy 100 gyermekkorúra jut mára már 140 időskorú, vagyis az öregedési index értéke folyamatos növekedést mutat. Ez a tendencia különösen jellemző a vidéki – elsősorban aprófalvas – térségeket érinti. Az elvándorlás főként a fiatalabb korosztályra jellemzőbb, akár több és változatosabb munkalehetőségek miatt vagy a lakhatás vagy éppen az oktatási lehetőségek miatt, de további tényezők is befolyásolhatják (leginkább a kelet-magyarországi térségekben). Az elmúlt években megfigyelhető az is, hogy alacsony a természetes szaporodás mértéke, és ezzel szemben az öregedés mértéke pedig növekedett. (Molnár & Koczor-Keul, 2013).

2.5. A migráció bemutatása

A migrációs hullámok megfigyelhetően térben és időben is eltérő intenzitásúak, és ezen folyamatot sok minden befolyásolhatja. Általában országonként, gazdasági-és politikai ciklusoktól és/vagy intézkedések alapján is változhatnak. De ezek mellett a fejlett országokban inkább agglomerációs, vagy szuburbanizációs mozgások is egyaránt is megfigyelhetők. Ezen folyamat következményei lehetnek a vidéket figyelembe véve az előregedés, munkaerőhiány, iskolák, szolgáltatások megszűnése, helyi közösségek szétesése, gazdasági hanyatlás. A gazdasági hatásokat figyelembe véve pedig csökkenhet a gazdasági dinamizmus és az innovációs képesség. A migrációs folyamatnak több motivációja is lehet. Ha a gazdasági okokat nézzük, akkor szerepet játszhatnak a munkahelyi lehetőségek, jövedelmi különbségek, a városok gazdasági vonzereje. A szociális tényezők közül például, az oktatás, egészségügy helyzete, a társadalmi kapcsolatok. Szerepet játszhat az életminőség javítása, kulturális élmények, modern infrastruktúra. Ha meg szeretnénk vizsgálni a migráció társadalmi és pszichológiai hatásait, akkor arra juthatunk, hogy ez egy nagyon összetett, sokdimenziós jelenség, amelyek nem csak kizárólag az egyén, hanem a kibocsátó és befogadó társadalom szintjén is komoly következményekkel járnak (Honvári, 2014).

A társadalmi hatásokat figyelembe véve Magyarországon jellemző az előregedés (fiatalok elvándorlás), a munkaerőhiány megjelenése pedig az aktív korú lakosság távozása miatt egyre nagyobb problémává válik, különösen a szakképzett munkakörökben. A családi struktúra is megváltozott, amíg régebben több generáció is együtt élt, addig mára már megjelentek a „távcsaládok” vagy „skype-családok”. Emellett még szót ejthetünk a gazdasági visszaesésről, csökken a vásárlóerő, helyi vállalkozások zárhatnak be, és infrastruktúrák épülhetnek le. Ha ugyanezeket a jellemzőket megvizsgáljuk a nyugat-európai országokra vonatkozóan, akkor ott is megfigyelhetünk bizonyos problémákat. Egyre inkább erősödik a multikulturalizmus, megjelenik a többnyelvűség és keverednek más-más népek szokásai. Ezek a folyamatok egyre inkább növelhetik a társadalmi feszültségeket, amelyek integrációs nehézségekhez, idegengyűlölethez, diszkriminációhoz vezethetnek. A munkaerőpiacot megvizsgálva arra juthatunk, hogy megjelenik az „olcsóbb” munkaerő, amely nyomást rak a helyi munkavállalókra. A szociális szféra egyre inkább leterhelt lesz, mivel több nyelvi oktatási, egészségügyi erőforrásra lehet szükség. A pszichológiai oldalt tanulmányozva a migránsok esetében elmondható, hogy egyfajta kulturális sokk éri őket, mivel az új környezet nagyon eltérhet az eddig megszokottól, így az újhoz való alkalmazkodás nagyobb érzelmi megterhelést jelenthet. Felléphet identitásválság is ebben az esetben, mert a származási és a befogadó kultúra

közötti „kettős kötődés” belső feszültségeket okozhat az egyénben. A távolság a családok között, vagy a megélhetési gondok vagy a beilleszkedés nehézségei feszülté tehetik mind az egyént én annak kapcsolataira is rámehet. Megjelenthet a magány, elszigeteltség érzése, főként az idősek, anyák és a fiatalok körében. Felléphet még ezen problémák mellett depresszió, szorongás például a nyelvi hátrányok miatt, vagy éppen a társadalmi kirekesztés következtében. Ha az otthon maradt családtagok oldalát vizsgáljuk, akkor felléphet a hiányérzet, kötődési problémák, magány, szorongás, folyamatos aggodás, és jelentősen átalakulhatnak a családi szerepek és a családi kapcsolatok (Sik, 2012; Fekete, 2018; Lengyel et al., 2020).

Ha a migráció politikai illetve gazdasági kontextusát vizsgáljuk meg, akkor meghatározó tényezőként kezelhetjük a 21. századi globális és hazai folyamatokban. A politikai részen megjelenik a szuverenitás és a határvédelem. Mivel az államok egyik legfontosabb funkciója közé tartozik határainak védelme és ellenőrzése, mert a migrációs hullámok (pl. 2015) politikai válságokat is előidézhetnek az adott országban és próbára tehetik az ország határvédelmét, biztonsági és menekültügyi rendszerét. Napjainkban már egyre jobban érzékelhetően sok országban már kampánytémává vált a migráció különösképpen a választások előtti időszakokban. Még egyes pártok a bevándorlás korlátozását támogatják, addig más pártok pedig a humánus integráció mellett állnak, és ennek következtében a társadalmat polarizálhatja. Nemzetközi szinten a migráció két-vagy többoldalú diplomáciai kérdéssé alakult, például határátlépési megállapodások, visszafogadási egyezmények, ENSZ menekültügyi egyezmény stb. A belpolitikában pedig a tömeges migráció vagy az elvándorlás okozhat társadalmi feszültségeket (pl.: gettósodás, politikai radikalizálódás, népesedéspolitika alakulása).

Magyarországi példákkal élve a 2015-ös migrációs válság egy politikai fordulópontra jelentett, hiszen ekkor jelent meg a határkerítés, kvótareferendum és szigorították a migrációs jogszabályokat. Gazdasági kontextust elemezve a kibocsátó ország szempontjából az alábbi problémák jelenhetnek meg: elvándorló munkaerő-munkaerőhiány bizonyos szektorokban, pénzátutalások-a külföldön dolgozók hazautalásai komoly gazdasági tényezők, magasan képzett szakemberek külföldre való távozása tartós versenyhátrányt okozhat, fogyasztás visszaesés mely kisebb belső keresletet eredményezhet, majd ez a későbbiekben romló befektetési környezetet jelenthet. A befogadó ország oldaláról pedig az alábbi szempontokat vehetjük figyelembe: a bevándorlók (különösen az alacsonyabban képzettek) betöltik azokat az állásokat, amelyeket a helyiek nem akarnak elvállalni, a bevándorlók hozzájárulhatnak az adóbevételekhez így növekedhet az adott ország gazdasági teljesítménye, de ezzel szemben plusz költséget is jelenthetnek az adott országnak, úgymint integrációs költségek (oktatás,

egészségügy, lakhatás, nyelvtanulás biztosítása). De számolnunk kell, azzal is, hogy néhány migráns alacsony bérért, rossz körülmények között is hajlandó dolgozni, amely torzíthatja a piacot és társadalmi egyenlőtlenségekhez/igazságtalanságokhoz is vezethet (feketemunka, kizsákmányolás) (Kováts, 2013; Hárs, 2020; Tóth, 2018).

A migráció (mint globális jelenségként kezelendő) nem kizárólagosan a múlt és a jelen kérdései, hanem a jövő egyik legfontosabb és legmeghatározóbb társadalomformáló tényezője. Különböző kutatási irányok indultak el a témakörben. Az egyik ilyen irány a környezeti migráció, a klímaváltozás hatására (Vág, 2010). Mind a globális felmelegedés, vízhiány miatt, a tengerszint emelkedése, és a termőföldek pusztulása is hozzájárulhat a migrációhoz, mert így egyre többen válhatnak földönfutóvá ezen folyamatoknak köszönhetően. Előreláthatólag főként Afrika, Dél-Ázsia, Csendes-óceán szigetei érintettek. Becslések szerint Afrika és Ázsia területeiről a fiatal és mobil népesség számottevő része migrálni fog, ezzel szemben az öregedő globális észak (Európa, Japán) munkaerőhiánytól szenved, amely probléma a bevándorlás nélkül elég nehezen vagy nem kezelhető. A távmunka elterjedésével lehetőség nyílt arra, hogy a munkavállalók akár országok között is mozogni tudjanak. Így új migránsok jelennek meg („digitális nomádok”), akikről elmondható, hogy nem a klasszikus okok miatt (pl.: menekülés, szegénység), hagyják el a hazájukat. A politika instabil helyzete (pl. orosz-ukrán háború, afrikai polgárháborúk, Közel-Kelet instabilitása), újabb és újabb menekülthullámokat indíthatnak el így a migráció egyre inkább biztonságpolitikai kérdéssé válik. A jövő egyik legfőbb trendjévé vált a határellenőrzés, biometrikus nyilvántartás, és a kvótarendszerek minél hamarabbi és átfogóbb fejlesztése lesz. Egyre több és több ország alkalmaz és hoz be bevándorlási szűrőket (pl.: pontozásos rendszer, nyelvi és kulturális tesztek) (Blaskó & Gödi, 2014; Gödi & Horváth, 2021).

Különböző kutatás irányokat figyelhetünk meg ezen téma kapcsán melyek más és más kérdésköröket járnak körbe. Az egyik ilyen irány a klimatikus migráció modellezése. Ebben a témakörben vizsgálják, hogy hogyan és mikor indulnak az éghajlatváltozás miatt a migrációs folyamatok illetve mely régiók a legérintettebbek, és feltárják a lehetséges fogadóterületeket és megvizsgálják azok befogadóképességét. Egy másik terület a migráció és a munkaerőpiac kapcsolata. A felmerülő kérdések: mely szektorokban növekszik a migráns munkaerőhiány, milyen hatással is van ez a bérek alakulására és a munkakörülményekre, illetve vizsgálja a „fehérgalléros” migrációt (IT, orvosok). Vizsgálják még az integrációs modelleket is, mely arra szolgál, hogy melyik azok a migrációs stratégiák (pl.: multikulturalizmus, asszimiláció) amelyek sikeresek, és, hogy mi állhat a sikere mögött. Kutatja a migránsok beilleszkedésének

nehézségeit (oktatás, lakhatás, nyelvi akadályok), és vizsgálja a második generációs identitáskonfliktusait. Felmerülnek kérdések a városfejlődés területén is. Hogyan változik meg a migráció következtében a városok szerkezete, a vidék elnéptelenedése, városi túlnéptelenedése. Ha a mentális oldalát nézzük akkor, kialakulhatnak traumák, kulturális sokk, elszigetelődés veszélye is fennáll melyek mind hatással vannak a bevándorlók mentális egészségére és, hogy ezen problémák megoldására milyen támogatási formák alkalmazhatók. De hatalmas szerepet kap az is, hogy napjainkban hogyan ábrázolja a média migrációt, és a társadalom hogyan is áll hozzá a migrációhoz (empátia, elutasítás, közömbösség) (Kiss, 2000; Egedy et al., 2011; Hárs, 2022; Péntes et al.2023).

3. Anyag és módszer

3.1. Heves vármegye földrajzi helyzete

Heves vármegye az Észak-Magyarország régióban található az ország északi felében, ahogyan azt az 5. ábra is bemutatja. Szomszédjai között találjuk: északról Nógrád vármegye, északkeletről Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye, délen Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, nyugatról pedig Pest vármegye határolja. A megye északi részéről elmondhatjuk, hogy hegyvidéki jellegű, mivel a Mátra és Bükk hegységek találhatóak itt, ezek Magyarország legmagasabb vonulatai. Ezzel szemben Heves déli területe már az Alföld peremvidékéhez tartozik. Sokkal síkabb, mezőgazdasági művelés szempontjából alkalmas területek találhatóak itt. A vármegye keleti-déli határát a Tisza folyó határolja. Legmagasabb pontja a Kékestető (1014 m), amely egyben Magyarország legmagasabb csúcsa a Mátra hegységben, legalacsonyabb pontja pedig Kisköre környéke, amely kb. 86 méterrel van a tengerszint felett. Vízrajzáról elmondható hogy jelentősebb vízfolyásai közé tartozik a Tisza, mellékfolyói pedig: Zagyva, Tarna, Eger-patak, Laskó. A vármegye területén található a Bükki Nemzeti Park is (kb., 13-a található itt). Változások tájai, (hegyvidékek, síkok, vízpartok), kialakulások nagyban meghatározta a mezőgazdasági, turisztikai, és természetvédelmi funkciókat. A vármegyét az M3-as autópályán is meg lehet közelíteni illetve, több vasútvonal is áthalad a településen, és busszal is megközelíthető.

5. ábra: Magyarország megyéi a vizsgálati terület kiemelésével

(Forrás: <http://magyarorszag.terkepek.net/megyek.html>)

3.2. Heves vármegye településszerkezete

Heves vármegye területén 119 település található, a városainak száma kilenc (ebből egy megyei jogú város: Eger). A lakosság megoszlásáról elmondhatjuk, hogy nagyjából fele-fele arányban élnek városban és falun, de a városi népesség leginkább a DNY-ÉK-i fejlődési tengely mentén tömörül. A településszerkezetet vizsgálva arra juthatunk, hogy vegyes jelleggel bír, megtalálhatóak itt aprófalvak és nagyfalvak is. A vármegyét 3 erősebb városi központ „tartja össze”, amihez a további kisvárosok kapcsolódnak. A fő központja Eger. Eger megyei jogú várost mintegy 50 ezer fő lakja. Közigazgatási és kulturális és oktatási központ is, itt található az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, amely évről évre egyre több diákot vonz. Híres a borvidékeiről, és az ehhez kapcsolódó turizmusáról. Másodlagos központjai közé sorolhatjuk Gyöngyöst és Hatvant. Gyöngyöst körülbelül 28 ezer fő lakja, a Mátra „kapujának” is szokták nevezni, híres ipari parkjáról, turizmusáról, borászatairól. Vonzáskörzete a Márta-vidéke, a Gyöngyösi járás. Hatvan nagyjából 20 ezer fő lakost számlál, a város délnyugati részén egy jelentős ipari park található, amely nagyon sok embernek nyújt munkahelyet nap, mint nap (Bosch, autóipar, logisztika). Erősen Budapesthez kapcsolódik, lényegében a fővárosi agglomeráció peremterülete.

A vármegye térségi központjai közé sorolhatjuk még Füzesabonyt (közlekedési csomópont), Hevest (déli térség központja, mezőgazdasági jelleg), Pétervásárát (aprófalvas, északi térség központja), Kisköré (Tisza-tó központ, vízgazdálkodás), Verpelétet (borászati központ), Lőrincit (ipari kisváros Hatvan vonzásában). Aprófalvas térségei az északi részen a Bükkalja és Pétervására környéke. Itt található több 500-1500 fős község például: Parád, Bodony, Istenmezeje, Bükkszék, Szarvaskő. Jellemző lehet rájuk a nehéz megközelíthetőség, fogyó népesség, turizmusra való támaszkodás (gyógyvizek és kirándulóhelyek). Alföld peremi települések közé sorolhatjuk a Déli részeket, és a Tisza-tó vidéke. Ezek inkább már nagyközségek, nagyobb falvak amelyek megközelítőlegesen 2000-5000 főt számlálnak például: Poroszló, Sarud, Erdőtelek, Kömlő. Inkább a mezőgazdasági termelés a jellemzőbb gazdasági forma (gabona, zöldség, állattenyésztés). Turizmusra is támaszkodik a Tisza-tó révén, főként vízi turizmusra és ökoturizmusra. A középhegységi üdülőtelepülések (Mátra, Bükk) közé tartoznak: Mátraszentimre, Parádsasvár, Egerszalók, Szilvásvár, Noszvaj. Fő funkciói közé sorolhatjuk, az idegenforgalmat: síelés, gyógyturizmus, falusi turizmus, barlangok. Népességükről elmondható, hogy kicsi, de szezonálisan megnövekszik az idegenforgalom által. Ipar jellegű települések a városok mellett több nagyközség is ipari funkciókat lát el napjainkban. Ilyen település például: Zagyvaszántó, Nagyréde, Gyöngyöshalász.

3.3 Heves vármegye településszerkezetének problémái

Heves vármegye településszerkezetében többfajta probléma és tendencia is megjelenik, az 1990-es évektől egészen napjainkig. Ezek lehetnek demográfiai, gazdasági és térszerkezeti folyamatokból eredők is. A demográfiai hanyatlás megfigyelhető problémaként jelentkezik. A vármegye népessége az 1990-es évek óta folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. Az aprófalvas térségekben a népességfogyás egyre súlyosabb problémaként jelentkezik. Ezáltal a falvak népessége elöregszik, a fiatalabbak pedig a nagyvárosokba vagy Budapestre költöznek inkább. Az aprófalvas településszerkezetében egyre nehezebb feladat fenntartani a közszolgáltatásokat (iskola, orvos, közlekedés), jellemző az infrastruktúra hiánya és periférikus helyzet a jellemző ezeken a területeken. Megfigyelhetők gazdasági különbségek is. A vármegye déli része (Alföld pereme, Tisza-tó) inkább mezőgazdasági jelleggel bír és alacsonyabb jövedelmű is ez a művelési ág. Inkább a központi és a nyugati rész (Hatvan és Gyöngyös térsége) iparosodott városai fejlettebbek a déli részhez képest. Így kettőség alakult ki, Budapest közelsége miatt megfigyelhetően Hatvannak és környékének több lehetősége nyílik a fejlődésre, ezzel szemben a periférikus északi falvak inkább stagnálnak és kevesebb lehetőségük van fejlődni. Megjelenő probléma az elvándorlás, de megfigyelhető a szuburbanizáció is. A vármegye délnyugati részében (Hatvan, Lőrinci térsége), erőteljesen észrevehető Budapest „elszívó” hatása. Hatvan inkább „alvóvárosként” funkcionál napjainkban, mert sokan ingáznak a fővárosba, akár dolgozni vagy tanulni. A kisebb falvakban az elvándorlás akár nagyobb településekre vagy akár külföldre is. A problémák közé sorolhatjuk még a városhiányt és a városi szerepkörök korlátjait. A vármegye kisebb városainak funkciói gyengébbek, nem tudják megfelelően integrálni a környék falvait. A másodszintű központok (Gyöngyös, Hatvan) esetében pedig megfigyelhető, hogy regionális szinten a vonzerejük eléggé korlátozott.

3.4. Vándorlás Heves vármegye területén

A 3. táblázat mutatja be a kivándorló magyar állampolgárok ezer lakosra jutó arányát a 2024-es évben (ezrelék), amiből megtudhatjuk, hogy 1000 magyarországi lakosból hányan vándoroltak külföldre 2024-ben. A táblázatból leolvashatjuk, hogy Győr-Moson-Sopron, Vas, Zala vármegyében jelennek meg a legkiemelkedőbb értékek. Heves vármegye értéke: 2,7 ezrelék. Ebből leolvashatjuk, hogy 1000 hevesi lakosból kb. 2-3 fő vándorolt ki 2024-ben, azaz 0,27%-ék. Ha más megyékkel szeretnénk összehasonlítani akkor megfigyelhetjük, hogy a legtöbb megye értéke 3-6 ezrelék körül mozog. Heves az alsó tartományba sorolható és közel áll a legalacsonyabb értékhez, ennél csak Pest (2,3), Budapest (2,4) mutat alacsonyabb számokat.

Hasonlóan alacsony értéket mutat Jász-NagykunSzolnok vármegye (2,8). A másik végletben helyezkednek el Győr-Moson-Sopron (12,9), Vas (12,6) és Zala (11,3) messze kiemelkednek a többiek közül. Ezekben több mint négyszer-öttször annyian vándoroltak ki arányaiban, mint Hevesből. Ezen adatok alapján elmondhatjuk, hogy Heves vármegyében arányaiban véve kevesebb lakos döntött úgy, hogy külföldön folytatja tovább az életét. Lehetséges okok közé sorolhatjuk, mely elindíthatja ezeket a folyamatokat például: gazdasági helyzet, közintézmények, közszolgáltatások, a vármegye területén viszonylag magasabb az idős lakosok aránya, akikre kevésbé jellemzőbb a költözés/kivándorlás (Newsham & Rowe, 2022).

3. táblázat: A kivándorló magyar állampolgárok ezer lakosra jutó aránya, 2024 (ezrelék)

(Forrás: <https://map.ksh.hu/timea/?locale=hu>)

Megye	Érték
Budapest	2,4
Baranya	5,5
Bács-Kiskun	3,7
Békés	5,2
Borsod-Abaúj-Zemplén	3,9
Csongrád-Csanád	3,8
Fejér	2,9
Győr-Moson-Sopron	12,9
Hajdú-Bihar	3,3
Heves	2,7
Komárom-Esztergom	3,6
Nógrád	3,2
Pest	2,3
Somogy	8,1
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2,9
Jász-Nagykun-Szolnok	2,8
Tolna	4,7

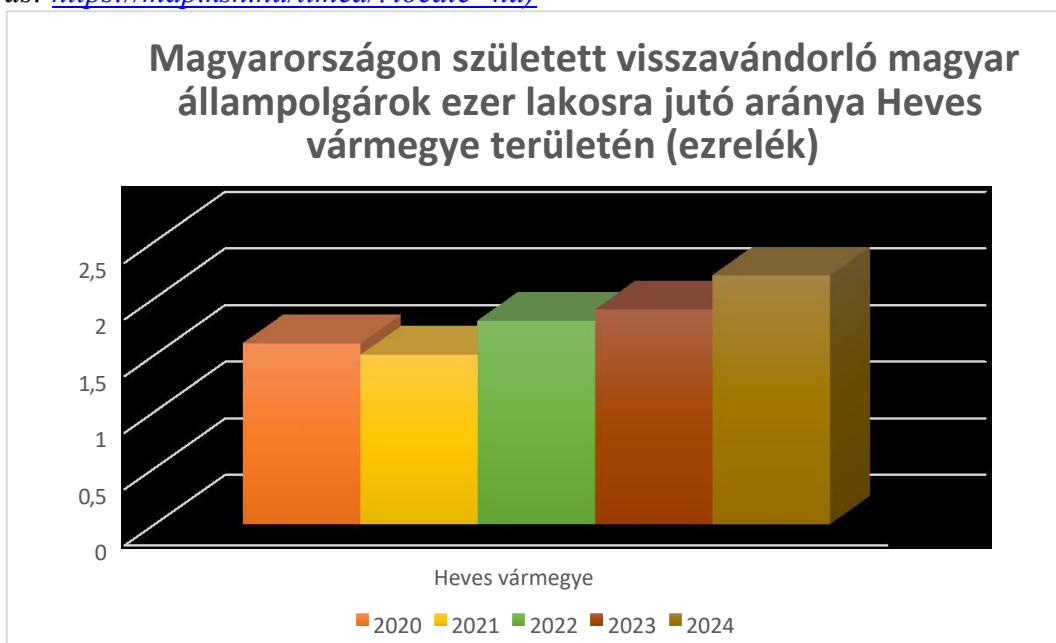
Vas	12,6
Veszprém	4,5
Zala	11,3

3.5. Heves vármegyébe történő visszavándorlás

A 6. ábra mutatja be a Magyarországon született visszavándorló magyar állampolgárok ezer lakosra jutó arányát Heves vármegye területén. Megfigyelhető, hogy 2020 és 2021 között kismértékű csökkenés következett be 1,6 → 1,5-re. 2021 után pedig folyamatos növekedést láthatunk. Összeségében elmondható, hogy 2020-hoz képest 2024-es évre 0,6 ezrelékpontos növekedés történt, ami kb. 37,5%-os emelkedést jelent. A visszavándorlók aránya a vármegyében folyamatosan emelkedett különösképpen 2022 után. Ez utalhat arra, hogy kedvezőbbnek találták az itteni gazdasági, társadalmi és/vagy szociális környezetet, vagy akár családi/közösségi kapcsolatok is lehetnek, amelyek visszavonzzák őket külföldről, illetve országos trendekre is utalhatnak, mint a hazatelepülés ösztönzése. Összeségében elemezve az adatokat pozitív tendenciát figyelhetők meg.

6. ábra: Magyarországon született visszavándorló magyar állampolgárok ezer lakosra jutó aránya Heves vármegye területén (ezrelék)

(Forrás: <https://map.ksh.hu/timea/?locale=hu>)

3.6. Módszertan

Vizsgálataimat Magyarország településszerkezetével, annak problémáival és az ahhoz kapcsolódó szakirodalmak megismerésével és feldolgozásával kezdtem meg. Ebbe beletartoztak a településszerkezet megismerése, a vidék problémái, urbanizáció és a migráció folyamata, ezen témák megismerése segítséget nyújtott abban, hogy minél tisztább képet kaphassak Magyarország településhálózatáról. Ezt követően végeztem primer és szekunder kutatásokat is, amelyek elősegítették diplomadolgozatom elkészülését. A primer kutatásom során kérdőíves felmérést végeztem. A kutatásom egy kvantitatív módszertan alapján elkészített kérdőív segítségével zajlott. Célom az volt, hogy feltárjam és jobban megismerjem a vidéki területeken élő emberek életkörülményeit és lehetőségeit. A vizsgálataim során arra kerestem a választ, hogy a vidéken élő embereknek milyen motiváció lehetnek azért, hogy a városokba költözzenek, mi is teszi ezt igazán vonzóvá számukra a vidéken való maradással szemben. Továbbá a kutatásom arra is kiterjed, hogy a vidéken élő lakosság nap, mint nap milyen kihívásokkal szembesül. Ezenfelül a felmérésem célja az volt, hogy azonosítsa és konkretizálja azokat a nehézségeket és problémákat, amelyek megoldása elősegítheti a vidéken élők életminőségének javulását.

A kérdőívem kérdései az 1. számú mellékletben olvashatók.

Azért tartottam fontosnak a kérdőív keretében megkérdezni az emberek véleményét, mert így tisztább képet kaphatnak arról, hogy az emberek hogyan is látják mindennapjaik során a vidéki életet a városi élettel szemben.

A diplomadolgozatom elkészítése során szekunder kutatást is végeztem, ami azt jelenti, hogy már meglévő információkat dolgoztam fel és értelmeztem, majd építettem bele a dolgozatomban, ezen folyamat során nagy segítségemre voltak a szakirodalmak, köztük az idegen nyelvű források is.

3.6.1. Primer kutatás leírása

A kutatásom egy kvantitatív módszertan alapján felépülő kérdőíves felmérés keretében zajlott, amelynek célja az volt, hogy fel tudjam mérni a vidéki területeken élő lakosság életminőségét és lehetőségeit. A kérdőív keretében belül arra kerestem válaszokat, hogy a városi környezet/élettel milyen lehetőségeket kínál, amelyek vonzóak lehetnek a vidéki emberek számára. Ezenfelül a felmérés célja az is volt, hogy be lehessen azonosítani azokat az előnyöket és hátrányokat, amelyek a vidéki lakosság figyelembe vesz egy esetleges költözés során.

A kutatásaim során alkalmazott kérdőíves módszertan lehetővé tette számomra, hogy adatokat gyűjthessek, arról, hogy a résztvevők miket is preferálnak, mi a véleményük és milyennek látják az életkörülményeiket. Az adatgyűjtés során a válaszadók demográfiai jellemzőit és szubjektív értékeléseit vettem figyelembe így tudtam biztosítani a kutatás megbízhatóságát, és reprezentativitását, hogy minél pontosabb képet kaphassak a helyzetről. A kapott eredmények alapján statisztikai elemzéseket végeztem el, amelynek során megállapítottam, hogy mik is azok a fő problémák, amelyek vidék elnéptelenedésének meghatározó összetevői. Az így kapott eredmények elősegíthetik azt, hogy a vidéki területeket fejleszteni tudják, és a lakosság életkörülményei javulni tudjanak.

A kutatásom második szegmensében a városi és vidéki lakosok véleményét vizsgáltam, hogy pontosan milyen szempontokat is vesznek figyelembe, amikor költözést terveznek, a városi életnek milyen aspektusait vizsgálják meg. A felmérés során olyan kérdéseket fogalmaztam meg, amelyek választ adhatnak ezekre kérdéseimre.

A válaszadók véleményeinek kiértékelése és vizsgálata során nagy figyelmet fordítottam arra, hogy amelyek ösztönző hatást gyakorolhatnak a vidékre életmód feladására, elhagyására és a városba költözést válasszák. Az adatgyűjtés folyamata során a városi lakosok életminőségével kapcsolatos válaszokat, hogy milyen szempontok alapján értékelik a városi életet, és annak minden más lehetőségét. A kérdőívezés másik célja az is volt, hogy megismerhessem, hogy a vidéki lakosság milyen nehézségekkel néz szembe a vidéki életkörülmények között.

Ezek az eredmények lehetőségeket adhatnak arra, hogy jobban megismerjük a városi és vidéki élet dinamikáját és egymáshoz való viszonyát. A városi lakosok válaszai képet adhatnak arról, hogy milyen kulcsfontosságú tényezők lehetnek azok, amelyek a vidéki emberek számára fontosak lehetnek költözéskor. A kutatás így hozzájárul a vidéki életkörülmények és életminőség javításához, az elvándorlás és elnéptelenedés folyamatának megelőzéséhez és a migrációs trendek megértéséhez.

4. Eredmények és értékelésük

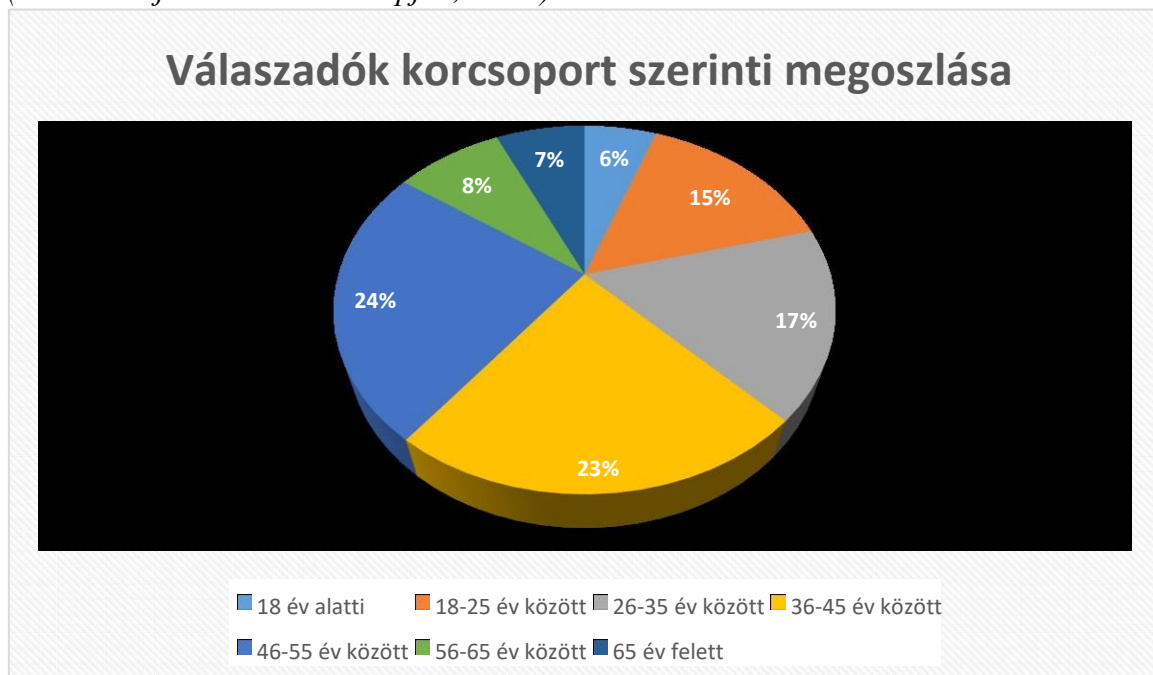
4.1. Primer kutatási eredmények

4.1.1 A válaszadók megoszlásának ismertetése

A válaszadók korcsoport szerinti megoszlását az alábbi kördiagram mutatja be (7. ábra):

7. ábra: A válaszadók korcsoport szerinti megoszlása

(Forrás: Saját kérdőívvezés alapján, 2025.)

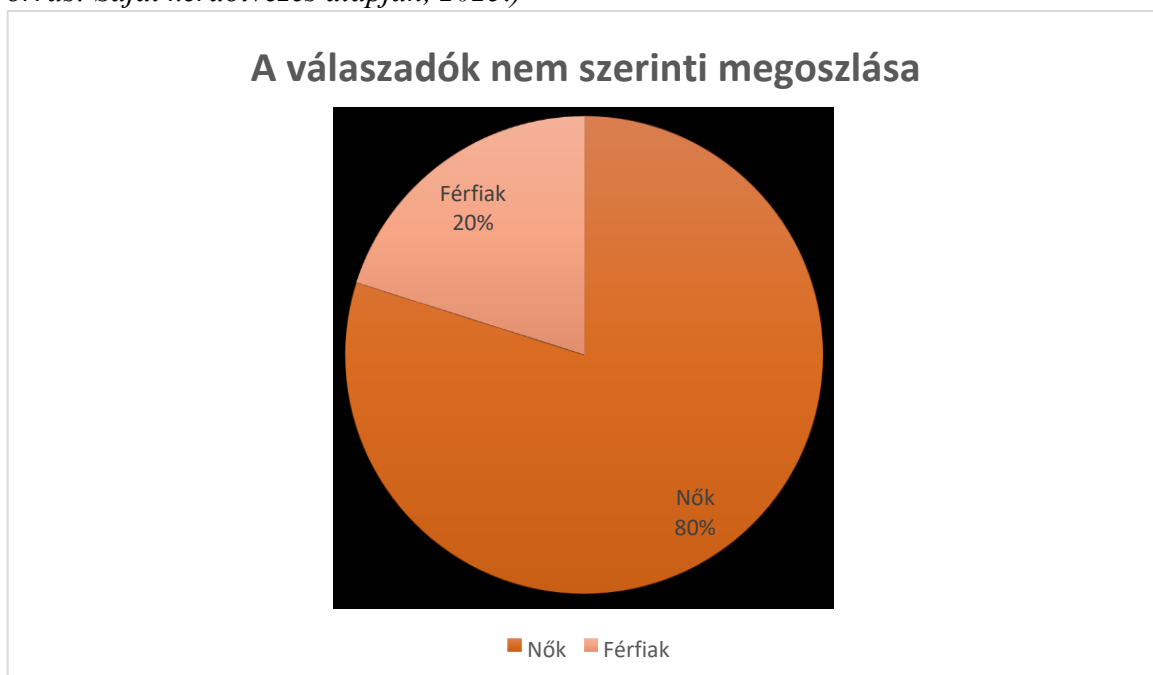
Fiatalabb korosztály (18 év alattiak és 18-25 év közöttiek): Általánosságban elmondható hogy sokkal jobban jellemző rájuk a kalandvágy és az új élmények hajszolása és nyitottabbak is erre ezen élményekre. A vidéki életről elmondható, hogy lehetőségeket kínál a természet felfedezésére, és a vidéki közösségek megismerésére és ezzel szemben nyitottak a városi élet által nyújtandó lehetőségekre is. Ebben a korban sokat tanulnak a vidéki és városi környezetről is, és lehetőségük is nyílik ezen lehetőségek kihasználására. Középkorúak (26-35 év között és 36-45 év között és 46-55 év között): Ebben a korban már előbbre kerül az anyagi szempontok és a stabilitás. A vidéki életforma lehet valamennyivel kevesebb költséget jelenthet a lakosok számára, ha például az ingatlanok értékét vizsgáljuk. A középkorúakra lehet nagyobb hatással van a városi életformából származó stresszt és rohanást. A vidéki élet lehetőséget adhat a lassabb tempóra a természetközeli életmódhoz és a családi életre. Idősebb korosztály (56-65 év között és 65 év feletiek): A nyugdíjasok számára már sokkal fontosabb lehet a csend és

nyugalom megléte. A vidéki életmód alkalmasabb lehet a pihenésre és a természet élvezetére, és a stresszmentesebb életre. A vidéki közösségek összetartóbbak lehetnek, a nyugdíjasok számára ezzel lehetőséget biztosítanak a közösségi életre és a közösségi eseményekre.

A 8. ábra a válaszadók nem szerinti megoszlását mutatja be. A nemi megoszlásról leolvasható, hogy a válaszadók többsége (80%) nő, miközben a férfiak aránya megfigyelhetően alacsonyabb (20%). A különbséget az okozhatja, hogy általánosságban a nők számára fontosabb a szolgáltatásokhoz való hozzáférés (pl. oktatás, egészségügy, gyermeknevelés, biztonság), és a városokban pedig több munkalehetőséget találhatnak, mint például az oktatásban, egészségügyben, adminisztráció területein. Lehetséges, hogy a nők nagyobb hangsúlyt fektetnek arra, hogy milyen az életminőség, a közösségek és a lakótényezők.

8. ábra: A válaszadók nem szerinti megoszlása

(Forrás: Saját kérdőívezés alapján, 2025.)

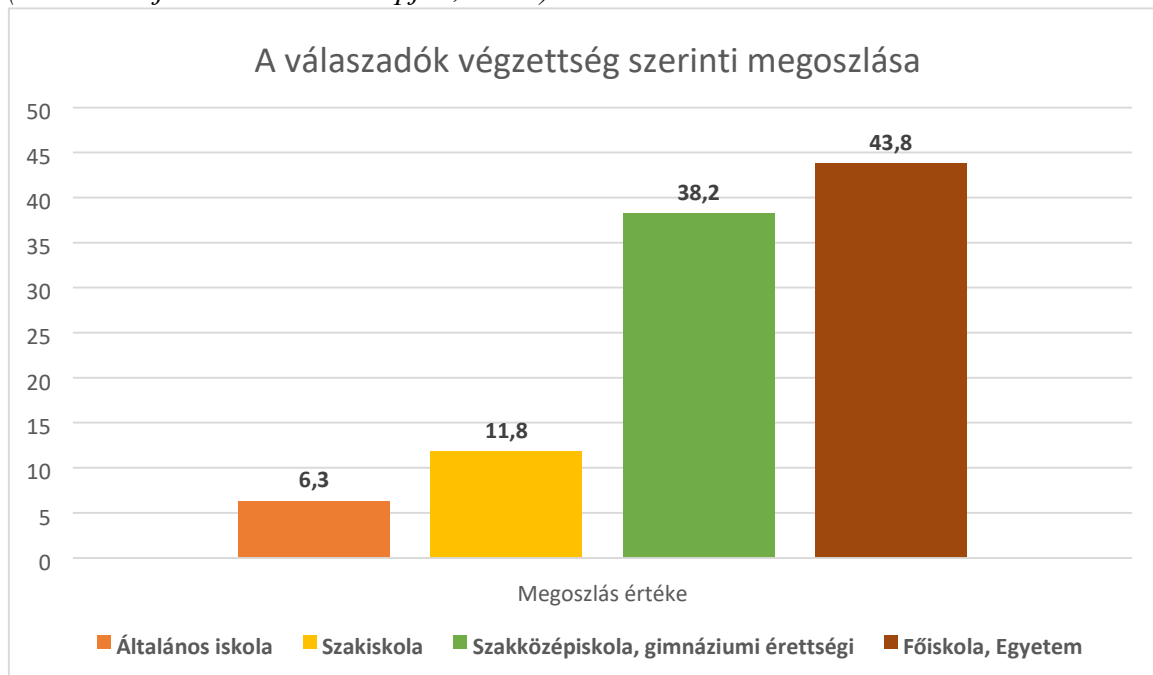

A férfiak esetében pedig jellemzőbb a munkaközpontú gondolkodás. A vidéki térségekben több munkalehetőség van számukra (pl. mezőgazdaság). A városba költözést gyakran sokkal kockázatosabbnak láthatják, mivel az új munkahelyet, új környezetet, és magasabb megélhetési költségeket is jelenthet. Azok a férfiak, akik szakmai előrelépést vagy magasabb fizetést remélnek, inkább elmondható, hogy pozitívan gondolnak az urbanizációra. Több férfi is erős érzelmi és családi kötődést érezhet a szülőhelyéhez és alacsonyabb a költözésre való hajlandóság. A városi élet zsúfoltsága, költségei gyakran negatív tényezőként jelennek meg a férfiak szemében. A férfiak kevésbé értékelik a városban megtalálható szolgáltatásokat (pl.

kulturális eseményeket) mivel ezek kevésbé lehetnek relevánsak a mindennapjainkban. A vidéki élet nyugalma, önállósága, szabadsága vonzóbb lehet számukra, mint a város által nyújtott szolgáltatások. Másrészt a fiatalabb generációknál növekvő arányban figyelhető meg az igény az életmódváltásra: modernebb munkahely, szórakozási lehetőségek, karrier szempontjából.

9. ábra: A válaszadók végzettség szerinti megoszlása (%)

(Forrás: Saját kérdőívészés alapján, 2025.)

A 9. ábra kérdőíves minta megoszlását a válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége alapján ismerteti. Általános iskolai végzettségűek (6.3%) gyakran találkozhatnak azzal, hogy korlátozottak számukra a munkalehetőségek a városokban. Általában a vidéki területeken nyílnak munkalehetőségek számukra, mivel ott több olyan munkalehetőség található, amely nem igényel magasabb iskolai végzettséget. A szakiskolát végzettek (11,8%) legfontosabb motivációja a munkalehetőségek megléte. Ha a szakmájukhoz kapcsolódó munkák a városokban találhatóak meg akkor a költözés, mint egy pozitív változásként tekintenek. Több szakiskolát végzett embernek a számára kettős jelentéssel is bírhat. Egyrészt lehetőség lehet számukra, ahol több munkalehetőséget találhatnak, több szolgáltatás közül választhatnak és a fejlődés lehetősége is fennáll. Másrészt pedig ott van a bizonytalanság és költségek. A drágább lakhatás problémája, idegen új környezet, több versenyhelyzet. Ezért lehet, hogy többen is csak átmeneti megoldásként tekintenek addig ameddig dolgozni tudnak vagy elég pénzt félre tudnak

tenni. A szakiskolát végzettek érezhetik úgy, hogy a városi munkaerőpiacon hátrányosabb pozícióból indulnak, mint azok, akik diplomával rendelkeznek. Ez a helyzet bizonytalanságot eredményezhet, emiatt pedig inkább helyben vagy a lakóhelyük környékén keresnek munkát inkább. A szakiskolát végzettek gyakran gyakorlatiasabb felfogásúak fontos szerepet játszik az életükben az otthon, család és a stabilitás. A városi életmódot kevésbé azonosítják együtt az életminőség javulásával, mint például a diplomások. A szakközépiskolát végzettek és a gimnáziumi érettségivel rendelkezők (38,2%) gyakorlat-és karrierorientáltabb megközelítést alkalmaznak. Ez a réteg a városba költözést a karrierépítéssel és a munkalehetőségek bővülésével azonosítja. Sokak számára a városi környezet stabilitást, kiszámíthatóságot és magasabb jövedelmet és előre lépési és fejlődési lehetőséget jelent. Ezzel együtt pedig racionálisan hoznak döntést, csak akkor döntenek a városba költözés mellett, ha a városi élet anyagilag finanszírozható számukra (pl. magasabb bér, rövidebb ingázás, jobb életminőség, életkörülmények).

A középfokú végzettséggel rendelkezők között többen ingáznak munkavégzés céljából vidék és város között, a városi életet a praktikus előnyei miatt értékelik (pl. jobb közlekedés, szolgáltatások megléte, infrastruktúra), de nem feltétlenül tekintik otthonuknak. Nem zárkoznak el a városi életmódtól, de erős lehet a vidéki kötődésük. Ezen csoportok jellemzően a stabilitásra, anyagi biztonságra, és a szakmai elismerésre törekszenek a leginkább a város számukra jelenti a megélhetés realitást, nem pedig a nagybetűs életet. De jellemzőbb lehet ezen korosztályra, hogy jobban eltudják képzelni a városokban a hosszútávú jövőjüket. A főiskolát, egyetemet végzettek (43,8%) számára a város a kiteljesedés, karrierépítés és a társadalmi érvényesülés színterei. Számukra természetes lehet maga a költözés folyamata mivel már a tanulmányaik idején is nagyvárosokban élnek (pl. Debrecen, Eger, Szeged). A városokat a tudás-és kapcsolati központként jelenik meg az életükben és ezen térben a tudásuk is jobban hasznosítható így a város nemcsak lakóhelyként hanem életstratégiai döntés is egyben a számukra. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők magasabb elvárásokkal indulnak el a munkaerőpiacon és magasabb elvárásaik vannak az életminőségükkel és életkörülményeikkel szemben is, így a városokban keresik inkább a jól fizető, képzettségüknek megfelelő munkalehetőségeket. Gyakrabban hagyják ott a vidéki életet és tartósan a városokba költöznek és ott is alapítanak családot. Általánosságban nyitottabbak, individualisták, és innovatívabb gondolkodással rendelkeznek, így könnyebben tudnak alkalmazni a városi élet körülményeihez. Értékelik a városi lét kulturális eseményeit, szabadidős lehetőségeit, vagy éppen az oktatást. Ugyanakkor érezhető az is, hogy egy részük jellemzően a családostok idővel visszavágynak

vidékre, de erre gyakran azt a megoldást találják, hogy agglomerációs térségekben költöznek inkább, hogy azért közel maradjanak a városokhoz. Ezen réteg sokkal inkább mobilabb és társadalmilag nyitottabb, így a beilleszkedésük sokkal könnyebb egy városi közegbe. Kapcsolati hálójuk szélesebb, inkább szakmai alapokon fekszik, nem annyira lokális, ami így növelheti a mozgásterületet. Több ember számára is a városi közeg, mint önazonossági tényező jelenik meg, mint a modern, tanult, önálló, felnőtt ember (Csányi et al., 2013).

10. ábra: A válaszadók megoszlása foglalkoztatottság alapján

(Forrás: Saját kérdőívezés alapján, 2025.)

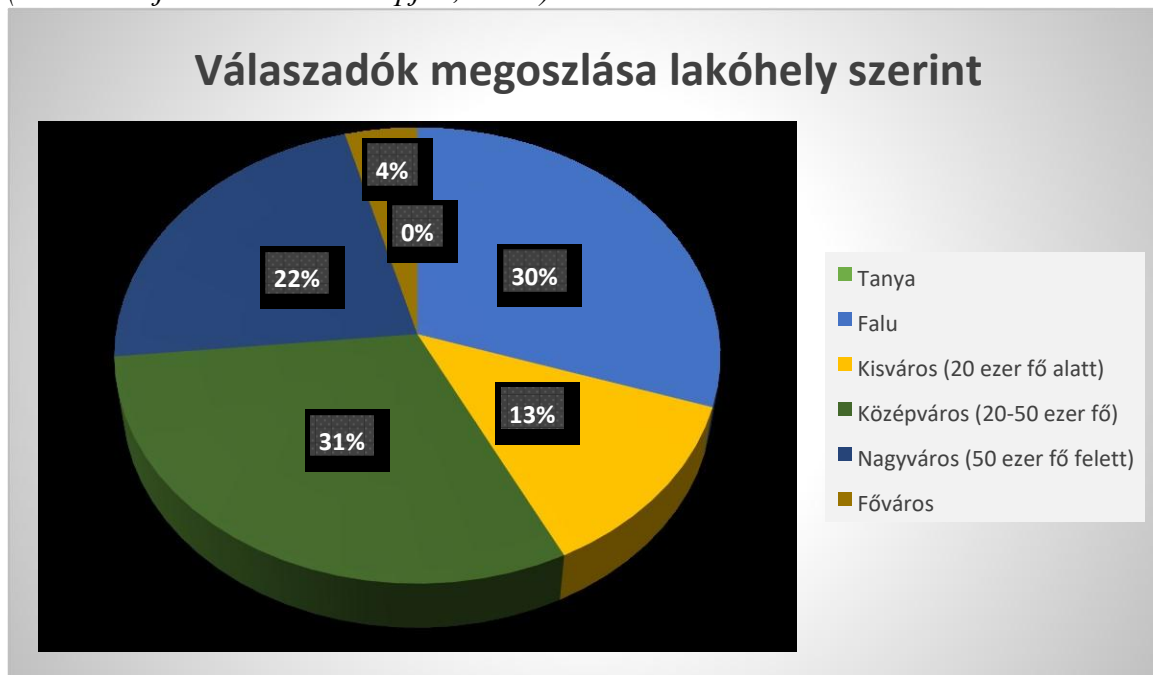

A kördiagram alapján a válaszadók döntő többsége (60%) alkalmazottként dolgozik (10. ábra). Ebből azt olvashatjuk ki, hogy a minta nagyobbik része aktív korban van, stabil munkahelye van, akik leginkább olyan személyekből áll, akik inkább gazdasági okokból vagy az életminőségük javítása céljából döntenek úgy, hogy a városba költöznek. Az ezt követő csoport pedig a 13%-kal rendelkező középiskolai vagy felsőoktatási intézmény hallgatója. Ezen csoport képviseli a fiatal, mobil korosztályt, akik leginkább tanulmányaik miatt költöznek vidéki településekről a városokba, tehát ők képviselik a városba költözők legaktívabb szereplőit. A vállalkozók és a munkanélküli réteg is egyaránt 10%-ék érték körül mozog. A vállalkozók inkább a gazdasági és infrastrukturális lehetőségeket látják a városban (pl. elérhetőség, piac, ügyfélkör). A munkanélküliek/inaktívak pedig azok, akik a munkalehetőség reményében döntenek amellet, hogy a városba költözzenek, vagy a város lét költségei miatt küzdenek

másrés nehézségekkel. A nyugdíjasok aránya pedig 7% körül van, ami alacsonynak mondható. Ez arra utalhat, hogy ezen réteg kevésbé mondható mobilisnak és ritkábban dönt amellet, hogy lakóhelyet változtasson, de ha mégis rászánják magukat, annak általában családi okai vannak. Heves vármegye város-vidék szempontját vizsgálva azt láthatjuk, hogy a városba költözés folyamatának két mozgatórugója a gazdasági aktivitás. Az aktívan dolgozók és tanulók (együtt 73%) alkotják a költöző réteg nagy százalékát, ők azok, akik a munkalehetőségek, oktatási lehetőségek javítása érdekében hagyják ott a vidéket. Ezzel szembe állítva pedig a munkanélküliek és a nyugdíjasok kevésbé vállalják azokat a kockázatokat és nehézségeket melyek a költözés során felmerülhetnek.

11. ábra: Válaszadók megoszlása lakóhely szerint

(Forrás: Saját kérdőívezés alapján, 2025.)

A 11. ábra kördiagramjáról leolvasható, hogy a legtöbb válaszadó középvárosban él. Ez alkotja a legnagyobb részét, tehát a minta döntő többsége városi lakos. A második legnagyobb részt kitevő pedig a falusi lakosság, akik szintén mondhatni nagy arányt képviselnek. Ők érintettek lehetnek a városba költözés szempontjából, hiszen általánosságban elmondható, hogy kisebb településekről költöznek be a városokba. A kisvárosi és nagyvárosi lakosok aránya a diagram alapján mérsékeltebb, mely utalhat arra, hogy a kérdőív inkább tükrözi a középvárosok és falvak között megfigyelhető mobilitást, és nem a fővárosba vagy nagyvárosba történő költözést más-más okokból. A fővárosi és tanyasi arány a legkisebb, ami Heves vármegye esetében

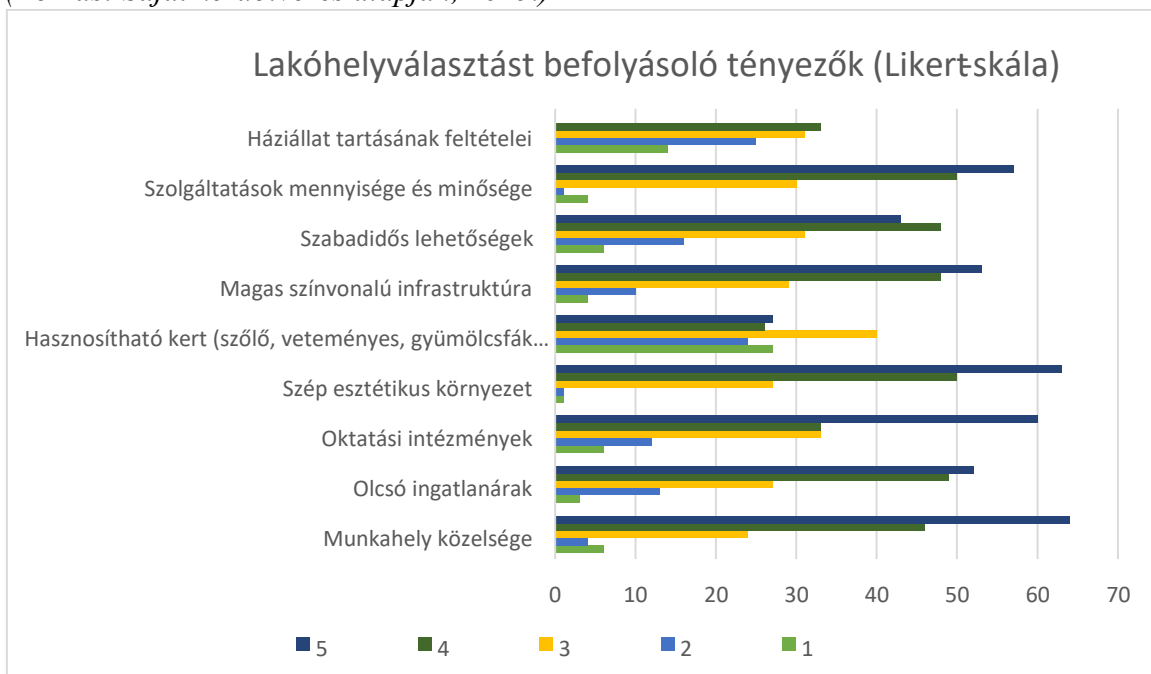
természetes, hiszen Budapest nem része a vármegyének, így nem nagyon számottevő, a tanyasi életforma pedig egyre inkább csökkenő rétegnek mondható.

4.1.2. Befolyásoló tényezők lakóhelyválasztáskor

A felmérés alapján elmondhatjuk, hogy minden válaszadó más és más szempontot elemez és vesz figyelembe, amikor lakóhelyet változtat. A legmagasabb értéket a grafikon alapján a munkahely közelsége válasz lehetőséget választották a legtöbben (12. ábra), ami arra utalhat, hogy a megkérdezettek számára a városok és a városkörnyéki települések munkaerőpiaci előnyei továbbra is jelentőséggel bírnak a számukra.

12. ábra: Lakóhelyválasztást befolyásoló tényezők

(Forrás: Saját kérdőívezés alapján, 2025.)

Láthatjuk ugyanakkor, hogy ezzel együtt az olcsó ingatlanárak és a szép esztétikus környezet is fontos jelentőséggel bírnak a lakóhely választáskor, ami ezzel szemben a vidéki élet vonzerejét mutatja. Tehát többek számára is a megfizethetőség és a természet közelsége is fontos szerepet tölt be, mint a város munka-és szolgáltatás lehetőségei. Ezek mellett még a magas színvonalú infrastruktúra és a szolgáltatások mennyisége és minősége szintén kiemelt figyelmet kap, ami inkább a városi létet erősíti. Ezzel szemben a hasznosítható kert és háziállattartás feltételi közepes, már kevesebb szerep jut ezeknek a lakóhely választás során, ugyanakkor nem elhanyagolható a jelentőségük. Összeségében elmondható, hogy Heves vármegyei lakosok egyaránt értékelik a városi és a vidéki élet előnyeit. A döntéshozatal során leginkább a

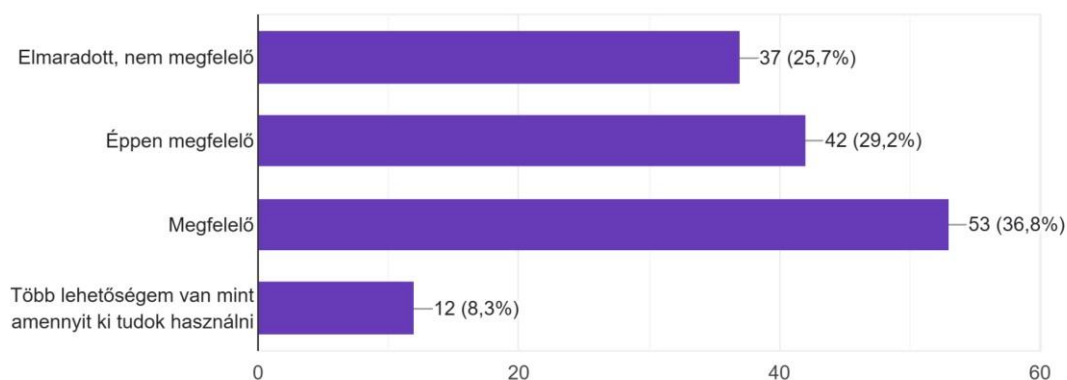
városközeli, de még azért megfizethető kategóriába tartozó települések lehetnek a legvonzóbbak. Ez az eredmény a városkörnyéki (agglomerációs) települések fokozott népszerűsége várható ahol a lakók mindkét életforma előnyeit megpróbálják ötvözni.

13. ábra: Helyi lehetőségek megítélése

(Forrás: Saját kérdőívezés alapján, 2025.)

7.Mi a véleménye a lakóhelyének környékén lévő lehetőségekről?

144 válasz

A 13. ábrán szereplő grafikon azt mutatja be, hogy az emberek, hogyan értékelik a lakóhelyükön és a környéken megtalálható és elérhető lehetőségeket (mint például a munkalehetőségek, szolgáltatások, szabadidős programok). Összesen 144 válasz érkezett melynek megoszlásai a következők: 36,8%-ot kapott a „megfelelőnek tartja”, 29,2% „éppen megfelelőnek” tartja, 25,7% elmaradottnak tartja és 8,3% „több lehetőséget lát, mint amennyit ki tud használni”. A többség kb. 2/3-ad azt a választ adta, hogy legalább megfelelőek, de nem kiemelkedők ez arra utalhat, hogy a lakosok általában elégedettek, de nem lelkesek, a lehetőségek elérhetőek számukra, de nem széles a választék. A negyedük azt válaszolta, hogy elmaradottnak tartja, amit egy komoly jelzésként foghatunk fel, és elősegítheti beazonosítani, a fejlesztésre szoruló területeket. Ez különösen igaz lehet kisebb területekre vagy éppen periférikusabb településekre. Megfigyelhetően csak a kisebbség válaszadó érzi úgy, hogy a lakóhelyén és annak környékén bőségesek a lehetőségek, amik inkább nagyobb városokra jellemző, mint például Eger, Gyöngyös. Ez az eredmény kiegyensúlyozottnak mondható, de inkább enyhén hangulatot tükröz. A lakosság többsége nem érzi úgy, hogy hátrányos helyzetben lenne, de a fejlesztési

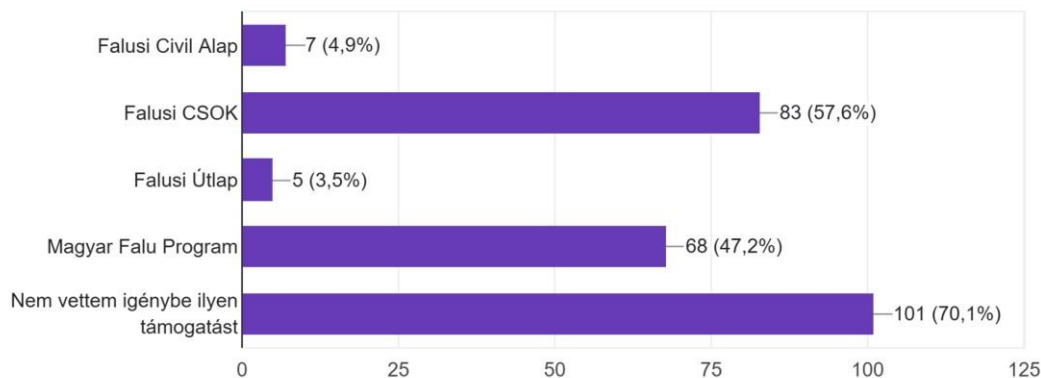
igény egyértelműen látható. Heves vármegyében a kérdőívre adott válaszok alapján elégedettek, de a fejlesztések sem elhanyagolhatók (Gonda et al., 2020).

14. ábra: Támogatási formák

(Forrás: Saját kérdőívezés alapján, 2025.)

8.Melyek azok a támogatási formák amelyekről már hallott korábban?

144 válasz

A kérdőívre adott válaszok alapján megállapítható, hogy a Falusi CSOK a legismertebb és igénybe vett támogatási forma (14. ábra). Ez azt mutatja meg, hogy a lakhatást segítő családoknak szóló támogatás széles körben ismert. A Magyar Falu program már kevésbé elterjedt támogatási forma, ami inkább a településfejlesztést helyezi előtérbe, mint az infrastruktúra fejlesztését. A Falusi Civil Alap és Falusi Útlat viszonylag a legkevésbé ismert támogatási forma. A válaszadók 70%-a úgy nyilatkozott, hogy nem vett igénybe semmilyen támogatási formát amiből arra következtethetünk, hogy a lakosság nagy része nem kapcsolódik aktívan ilyen programokhoz. Ez az inaktivitás eredhet információhiányból vagy akár a jogosultsági korlátok miatt. A grafikonról leolvasható, hogy a támogatási formák mennyire ismertek és elterjedtek Heves vármegye területén. A legismertebb a Falusi CSOK, ezen támogatási forma nagyban hozzájárul ahhoz, hogy megkönnyítse a vidékre költözést és ezzel a lakhatás javításához.

15. ábra: Támogatási formák hatékonysága

(Forrás: Saját kérdőívezés alapján, 2025.)

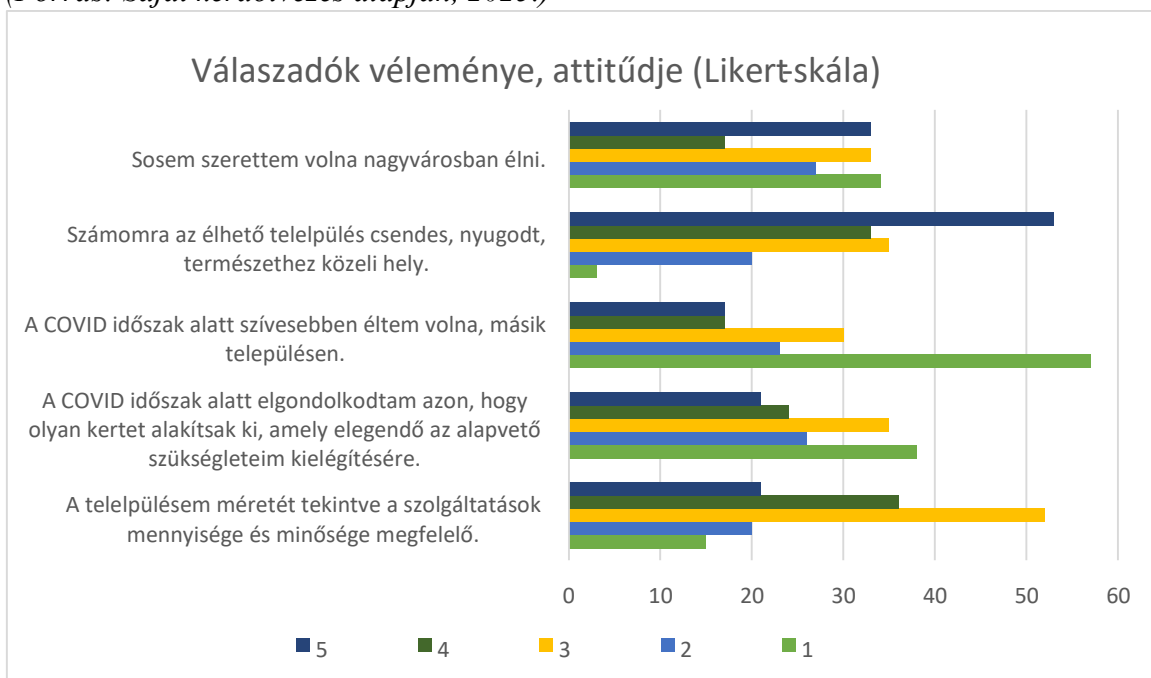

Ahogy a 15. ábra is mutatja, akik igénybe vették valamelyik támogatási formát azt hasznosnak is találták. A különböző támogatási formák kulcsfontosságú szerepet töltenek be a magyar vidék életképességének és népesség megtartó erejének és fejlődésének folyamatos biztosításával. Ezen támogatások különböző területekre koncentrálnak, de egy közös céllal rendelkeznek, hogy a kisebb és kis települések ne maradjanak le a városokhoz képest és a falusi életre úgy tekintsenek, mint egy vonzó és fenntartható alternatíva legyen számukra. A Falusi CSOK (Otthonteremtési kedvezmény), célja az, hogy megpróbálja megállítani a népességfogyást a vidéki területeken és ösztönözze a fiatalokat, hogy vidéken telepedjenek le és ott is alapítsanak családot. Jelentősége, hogy támogatja a használt lakások megvásárlását, korszerűsítését, segít a fiatalokat vidéken tartani, élénkítheti a helyi gazdaságot, építőipart és a szolgáltatásokat, hozzájárulhat a vidéki ingatlanállomány megújulásához, ezzel elősegítve a falvak előregedésének megelőzését. A Magyar Falu Program célja, hogy a kistelepülések életminősége javulni tudjon és ezzel együtt a szolgáltatások fejlesztése. Támogatja az infrastruktúra fejlesztését, segíti az önkormányzatok működését, javítja az alapellátások elérhetőségét, erősítheti a helyi közösségi életet, ezáltal növelheti a falvak megtartó erejét is. A Falusi Útalap célja, hogy fejlesszék a vidéki úthálózatot, és javítja a közlekedést. Ez megkönnyítheti a munkába járást, vagy éppen az oktatási, egészségügyi, közintézmények elérését, csökkenhet a vidék elszigeteltsége, javítja a gazdasági kapcsolódásokat, növelheti a biztonságérzetet az életminőséget. A Falusi Civil Alap célja a helyi civil szervezetek

támogatása, hiszen ezen szervezetek sokszor a közösségi élet mozgatórugói. Segíti a helyi identitás megérezését (kultúra, hagyományok, közösség), pénzügyi forrásokat biztosít a rendezvények és kulturális és sportprogramok megszervezéséhez és megtartásához, erősíti az összetartozás érzését és az elősegíti az önszerveződését. Előre mozdíthatja az önkéntességet, és a helyi lakosok kivehetik a részüket a falu életében. Összeségében ezek mind fontos támogatások a vidék témakörében és kulcsfontosságú pillérek a magyar vidék jövőjében, amelyek ha nem állnának rendelkezésre lehet, hogy ezek a települések még inkább elmaradottak lennének és elnéptelenednének.

16. ábra: Válaszadók véleménye, attitűdje

(Forrás: Saját kérdőív alapján, 2025.)

Ahogy a 16. ábra is mutatja a válaszadók ezen állítások értékelése kapcsán megosztottak és a legtöbb állítás a középső érték (3-4) értékek dominálnak a legjobban, ami egyetértésre utal. Az első állítás miszerint, „A településem méretét tekintve a szolgáltatások mennyisége és minősége megfelelő”, esetében a legtöbb érték a 3-mas tehát közepes mértékben értenek vele egyet. Eszerint nem annyira sok ember ért egyet ezzel a megállapítással, így előtérbe kerülhet az szolgáltatások mennyiségének és minőségének növelése. A következő két állítás „A Covid időszak alatt elgondolkodtam azon, hogy olyan kertet alakítsak ki, amely elegendő az alapvető szükségleteim kielégítésére”, és „A Covid időszak alatt szívesen éltem volna, másik településen.” a legtöbb válasz az 1-es és 2-es értékelés kapta, ez arra enged következtetni, hogy

nem befolyásolta annyira a Covid időszak a lakóhelyváltást. A negyedik állítás miszerint, „Számomra az élhető település csendes, nyugodt, természethez közeli hely” esetében látványosan nőttek az értékek, a legtöbb válasz az 5-ös értékelés volt, ez utalhat arra, hogy sokan azonosítják a nyugodt és természetközeli lakóhelyet az ideális lakóhellyel. Az utolsó állítás, „Sosem szerettem nagyvárosban élni.”, a válaszok itt is megoszlanak, a legtöbben a 1-es választották tehát ebből következtethető, hogy az emberek nem utasítják el teljes mértékben a nagyvárosi életet.

4.1.3. Szabadidős tevékenységek fontossága

A nyitott kérdésekre adott válaszok is mutatják, hogy a válaszadók szívesen választanak olyan szabadidős tevékenységeket, amelyek fontosak közösségi szinteken és magánéleti szinteken is egyaránt. Több válaszadó is szívesen választott olyan tevékenységeket melyeket a szabadban lehet végezni pl.: kirándulás, kertészkedés, séta, kerékpározás, futás. Voltak olyanok is, akik inkább a közösségi programokat látogatják szabadidő eltöltése érdekében, de voltak olyanok is, akik szívesen választottak benti tevékenységeket vagy kulturális programokat. A szabadidős tevékenységek egyaránt közösségi szinten és egyéni szinten is a vidéken és a városokban is fontos szerepet töltenek be. Hiszen ezek nem csak pihentetőek és segítenek kiszakadni a hétköznapiakból, hanem hozzájárulnak a test-lelki egészséghez, társas kapcsolatok kialakításához és a közösségek megerősítéséhez. Ugyanakkor a vidéki és városi környezet más és más lehetőségekkel és kihívásokkal találkozhatunk. Ha a közösségi szinten vizsgáljuk, akkor arra juthatunk, hogy a közösségi programok (pl. falunapok, fesztiválok, sportesemények, kulturális programok), összehozhatják az embereket, és erősítik a közösségi kohéziót. Elősegíti, hogy az emberek megismerhessék egymást, és a jövőbeni együttműködést. A közös szabadidős tevékenységek helyet adnak a helyi hagyományok és népszokások, és a kulturális örökségek megőrzésére és ápolására. Vidéken inkább ezek néptáncot, kézműveskedés formájában jelenik meg míg a városokban inkább jellemzőbbek a különböző témájú fesztiválok, koncertsorozatok. A sport-és szabadidős tevékenységek inkább ösztönöznek az egészséges és aktív életmódra, ami közösségi szinteken és sokat javíthat a társadalmon. A szabadidő megélése a mindennapokban fontos szerepet játszik nemcsak közösségi szinten, hanem a magánéletben is. Segítenek kikapcsolódni a mindennapi stresszhelyzetekből, feltöltik az embert és jó hatással lehet a közérzetére. A hobbik, és alkotó tevékenységek hozzájárulnak az önkifejezéshez és a tanulásához mely által nőhet az önbizalmunk és az elégedettség érzésünk. Megfigyelhetünk bizonyos szintű különbségeket a vidéki és városi szabadidős élet között. Vidéken általában több természeti lehetőség (kirándulás, horgászat, kertészkedés, lovaglás, túrázás) áll rendelkezésre,

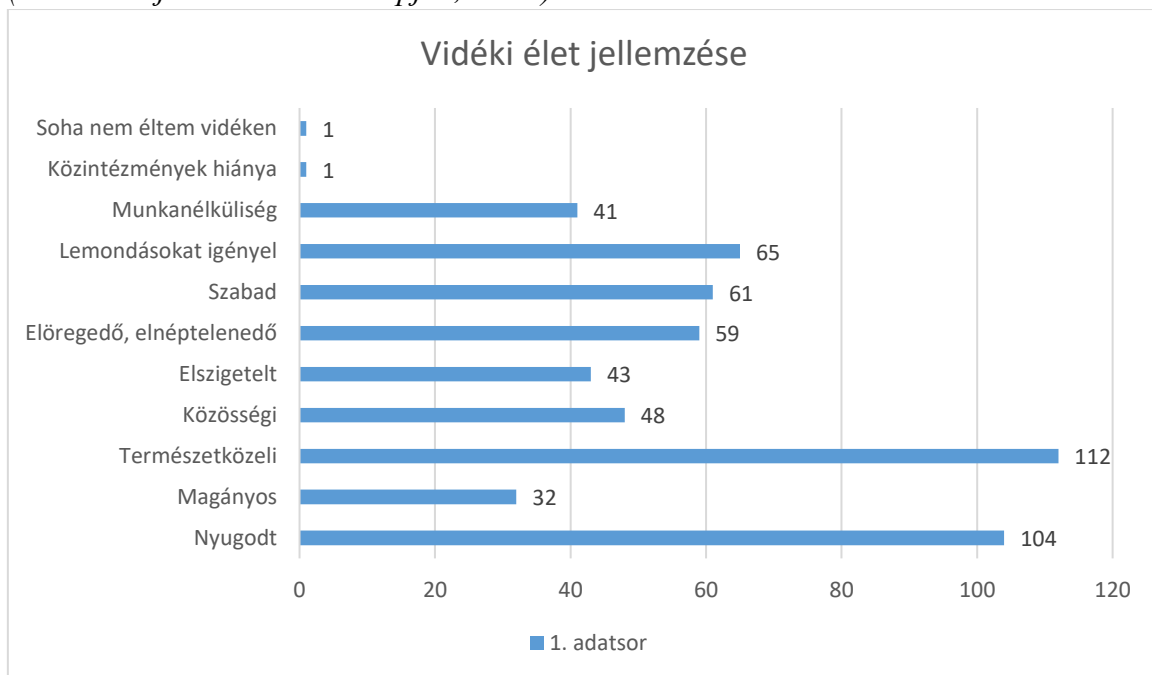
megfigyelhetően a közösségi élet sokkal személyesebb, a programok inkább helyi szervezésűek és kevesebb az intézményes lehetőség mint például: mozi, színház. A városokban szélesebb a választék, könnyebben elérhetőek ezen események/programok (Barthel-Rúzsza et al., 2021).

4.1.4 Vidéki és városi élet jellemzése és megítélése

A 17. ábra megmutatja, hogy mit is gondolnak a válaszadók a vidéki életmódról, életről. A leggyakoribban említett jellemzők a természetközeli (77,8%) és a nyugodt (72,2%). A válaszadók döntő többsége vidéki élet pozitív, nyugodt, harmonikus oldalát emelte ki, ez arra utal, hogy a vidéki életet, mint lassabb, békésebb életformaként látják és a természet közelsége jellemzi számukra a legjobban.

17. ábra: Vidéki élet jellemzése

(Forrás: Saját kérdőív alapján, 2025.)

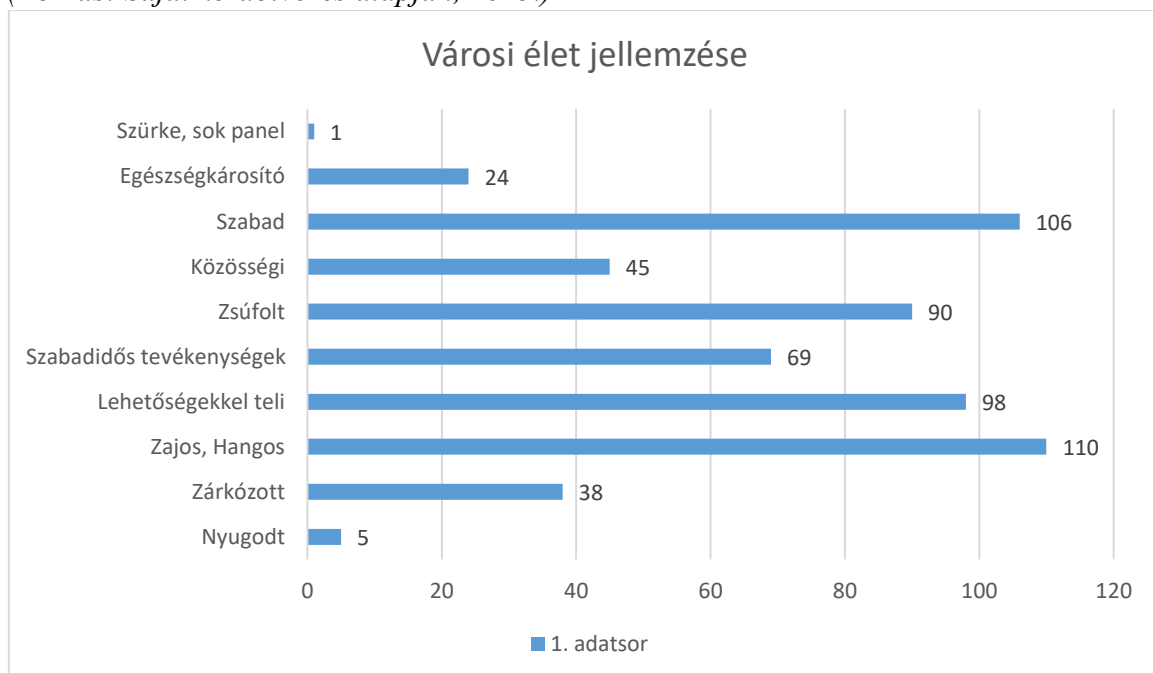
Közepesen gyakori jellemzők közé sorolhatjuk: szabad (42,4%), előregedő, elnéptelenedő (41%), lemondásokat igényel (33,3%), elszigetelt (29,9%), munkanélküliség (28,5%). Ezek a válaszok egyes képet adnak, a vidéki élet mindkét oldalát, a szabadságot és a közösségi erejét is látják, azonban ezekkel szemben a gazdasági és társadalmi hátrányokat is érzékelik. A legritkábban említett tényező a rossz egészségügyi ellátás, közintézmények hiánya, tehát a válaszadók nem tartják jellemző problémának. Ha összesítve megvizsgáljuk a válaszokat, arra következtethetünk, hogy inkább pozitív érzelmi tartalommal a válaszaik. Elsősorban a

nyugalmat és a szabadságot látják a vidéki életmódban, ugyanakkor tisztában vannak a felmerülő problémákkal (előregedési, gazdasági helyzet) (Szegevári 2022).

A kérdőívre válaszok alapján több csoportra is tudjuk csoportosítani a válaszokat. Voltak olyanok, akik a munkalehetőségeken javítanának, vannak, akik az infrastruktúrát fejlesztenék. Vannak olyan válaszok, amelyek az elszigeteltség problémáját vetik fel, a fiatalok vidéken tartásával foglalkoznak, vagy éppen a közösségi élettel. Olyan válaszok is érkeztek, amelyek a közbiztonságot segítenék elő vagy közintézményeket, oktatási intézmények fejlesztését sürgeti. Ezen válaszok megvizsgálásával válaszokat kaphatunk arra a kérdésre, hogy az emberek milyen szempontokat is vehetnek figyelembe a lakóhelyválasztásánál vagy éppen milyen fejlesztések szükségesek ahhoz, hogy csökkenteni tudjuk a vidékről történő elvándorlást (Ilcsikné Makra et al., 2018).

18. ábra: Városi élet jellemzése

(Forrás: Saját kérdőívezés alapján, 2025.)

A 18-as ábra megmutatja, hogy a kérdőívet kitöltők mit gondolnak a városi életről. A leggyakoribb jellemzők: zajos, hangos (76,4%), munkalehetőségek (73,6%) lehetőségekkel teli (68,1%), a válaszadók tehát a városi életet lehetőségekben gazdagnak tartják étellel telinek, de ezzel együtt stresszesnek és túlterheltnek is látják. A városi élet legfőbb vonzerejének a munkalehetőségeket tartják és a széles programkínálatot, de ennek az ára a zsúfoltság és a nyüzsgés is. A közepesen említett tényezők: szabadidős tevékenységek (47,9%), közösségi

(31,3%), zárkózott (26,4%), ez már árnyaltabb képet ad számunkra. A városokban lehet, hogy több programhoz, eseményhez van hozzáférésünk, de lehetséges, hogy közben az emberek nem annyira közvetlenek, és személytelenebbnek érzik a közösségi életet. A ritkábban említett jelző a nyugodt (3,5%), az egyéni válaszok: „egészségkárosító”, „szürke” mind 0,7%-ot kapott. Ez megerősítheti azt, hogy a városi élethez nem feltétlenül társul a nyugodt élet, de látják a lehetőségeket, amelyek ezzel az életmóddal járnak. A válaszadók válaszit vizsgálva azt láthatjuk, hogy a városi életet kicsit ellentmondásosan látják. Alapvetően aktívnak, lehetőségekkel telinek látják, de ezzel szemben látják azt is, hogy zajos, zsúfolt, és megjelenik a személytelenség is. Összeségében elmondható, hogy a városi élet a válaszok alapján praktikus, de stresszes is és a lehetőségek széles választéka kompenzálja a nyugalom és közösségi kapcsolatok hiányát (Koós et al., 2025).

4.1.5 Lakóhelyváltogatás

A nyitott kérdésre adott válaszok alapján megállapítható, hogy a legtöbben Egerbe vagy Eger környékén választanának lakhelyet hogyha választaniuk kellene. Ez jelenti, hogy Eger az általa nyújtott munkalehetőségek és programok miatt szívesen lalnának itt az emberek. De voltak olyanok is, akik kisebb falvakat (pl.: Felsőtárkány, Bükkzsérc, Parád, Noszvaj) választották, így vannak olyanok is, akik ha tehetnék, szívesen lalnának vidéken. De kis százalékban voltak olyanok is akik nem szeretnék Heves vármegye területén lakhelyet választani, inkább például Pest vármegyét részesítették előnyben.

5. Következtetések és javaslatok

5.1. Következtetések

A diplomadolgozatom elkészítése során megvizsgáltam a város és vidék kapcsolatát és azok egymáshoz való viszonyát. Vizsgálataim kitértek még az emberek lakóhelyválasztásának aspektusaira és, hogy pontosan milyen szempontokat is vesznek figyelem egy ilyen döntés meghozatalakor. Ezzel a céllal vizsgáltam az emberek véleményét és meglátásait, hogy melyek azok a szempontok, amelyek elősegíthetik a vidék fejlődését és népességmegtartó erejének növelését. A kutatásaimra kapott eredményekből megállapítható, hogy Heves vármegyében a lakóhelyválasztást legnagyobb mértékben a munkahely közelsége és az olcsó ingatlanárak, valamint a szép és esztétikus környezet határozza meg. Ez azt mutatja meg, hogy a válaszadók

többsége a praktikusság mellett fontosnak tartja a nyugalmat és a természetközelséget egyaránt. A vidéki élet megítélése pozitívnak mondható, mivel a többség szerint természetközeli, nyugodt és szabad. Ugyanakkor ezzel együtt sokan érzik úgy, hogy különböző lemondásokkal jár, és az elöregedés és elnéptelenedés problémája is fennáll. Ezzel szemben a válaszadók a városi életet zajosnak és zsúfoltnak gondolják, azonban munkalehetőségekben és lehetőségekben gazdagnak tartják. Ez arra utal, hogy a városok szemszögéből a költözést elsősorban a gazdasági és infrastrukturális szempontok motiválják, viszont a válaszok alapján előfordulhat, hogy az életminőség ezzel együtt csökkenhet.

A különböző támogatási formák ismerete (pl. Falusi CSOK, Magyar Falu Program,), viszonylagosan magas, azonban nem általános a megkérdezettek körében. A válaszadók több mint fele már hallott a Falusi CSOK-ról és szintén mintegy fele pedig már hallott a Magyar Falu Programról. Ezzel szemben a válaszadók 70%-a még nem nagyon vette igénybe ezeket, vagy a hasonló támogatásformákat.

A Covid-19 pandémia időszakra vonatkozó válaszokat elemezve arra jutottam, hogy a vélemények megosztottak. Sokan egyetértettek azzal, hogy ez az időszak átértékelte bennük a lakóhely megválasztásának kritériumait, előtérbe került a tér és a biztonság, valamint felértékelődött a természet közelsége is. Ennek a trendnek a megjelenése országosan is nyomon követhető volt, a járvány idején többen és többen gondolkoztak el azon, hogy inkább válasszák a vidéki életet a városival szemben. Ezzel szemben az is megfigyelhető, hogy a válaszadók egy része szerint a Covid nem hozott tartós változásokat, mivel a megszokás és a munkalehetőségek koncentrációja a városok felé billenti a mérleg nyelvét.

A vidéki életet vizsgálva napjainkban, a legtöbb ember azt továbbra is a nyugodtsággal és a természet közelségével azonosítja. Ez azt mutatja meg, hogy a vidék pozitív értékeket hordoz. Ugyanakkor több mint 40%-a a válaszadóknak úgy látja, hogy a vidéki életmód lemondásokkal jár és sokan érzik az elszigeteltséget vagy az elöregedést, mint a vidékre jellemző megállapításokat. Ez összességében kettős képet mutat. a vidék vonzereje napjainkban is fennáll, azonban strukturális kihívásokkal (mint pl.infrastruktúra hiányosságai, munkahelyek hiánya, fiatalok elvándorlása) is szembe kell néznie. Ezt az állítást megerősíti, hogy a különböző vidékfejlesztési politikák sikeressége nem kizárólagosan gazdasági, hanem társadalmi tényezőkön alapul. A közösségi élet megerősítése és a helyi identitás érzésének erősítése és az alapvető szolgáltatások fejlesztése nélkül a vidéki térségek hosszú távon vizsgálva elég nehezen tudják majd megtartani nemcsak a fiatalokat, hanem a lakosságukat is.

A városi életet elsősorban zajosnak, zsúfoltnak és munkalehetőségekben gazdagnak és lehetőségekkel telinek látták egyszerre. Ez egy ellentmondásos kettőséget vet fel. Mikor a város a gazdasági és kulturális lehetőségek központjaként jelenik meg, közben stresszesnek, zajosabbnak és zsúfoltnak látják, és hiányolhatják a személyesebb kapcsolatokat. A városi létet a válaszadók kisebb hányada tartja „szabadnak” ami arra utalhat, hogy inkább érzik úgy a városi lét korlátozott az időhiány vagy közlekedési nehézségek miatt. Ez a folyamat erősítheti a vidékre költözési kedvet, leginkább a családok és a rugalmasan dolgozók körében.

Összeségében az elemzés azt mutatja, hogy Heves vármegye területén erőteljes szerepe van a természetközeli és kiegyensúlyozott élet iránti váagnak és ezzel együtt a városi élet gazdasági és kulturális előnyei, lehetőségei is domináns szerepet töltenek be. A vidéki lét vonzerejét inkább az életminőség és a közösségi terek, valamint az események és programok jelentik, míg a városoknál sokkal inkább a munka, oktatás és szolgáltatások töltik be ezeket a szerepeket.

5.2 Javaslatok

Kutatásom során a vidékről városba költözés témakörét vizsgálva Heves vármegye területén, arra a következtetésre jutottam, hogy a vidéki települések elsősorban két meghatározó területen szorulnak fejlesztésre. Fejlesztendő terület például a munkahelyek piaca ahol fontos szerepet kell, hogy kapjanak a helyi kis vállalkozások, a távmunka támogatása, valamint az ipar és a szolgáltatások támogatása. Fontos lenne az infrastruktúra fejlesztése, hogy a vidéki településeket minél könnyebben meg lehessen közelíteni és a városokba is könnyebb legyen eljutni. Az egészségügyi és oktatási és kulturális épületek létesítése illetve fejlesztése a kisebb településeken, amellyel csökkenteni lehet a lakosságban a kiszolgáltatottság érzését. Ha szeretnénk erősíteni az összetartozás érzését és a fiatalok helyben maradását, akkor jó elgondolás lehet a helyi rendezvények, közösségi programok vagy akár civil kezdemények szervezése és ezen programok támogatása. A vidék vonzerejének hosszútávon történő fenntartása érdekében előnyben kell részesíteni a környezetbarát építkezést, a zöldenergia használatát.

6. Összefoglalás

A dolgozatom célja a vidékről városba költözés jellegzeteségeinek vizsgálata Heves vármegye területén, amellyel az volt a célom, hogy megismerjem az emberek véleményét azzal kapcsolatban, hogy mit is gondolnak a vidékről és, hogy milyen motivációk állnak a városba költözés mögött. Igyekeztem belevonni minden korosztályt, hogy több oldalról vizsgálódhassak, és többfajta véleményt is alapul tudjak venni. A kutatásom során betekintést nyerhettem a vidéken élők helyzetébe és abba is, hogy a városi lakosok, hogyan látják a saját életkörülményeiket és, hogyan látják a vidéki életet. A kutatásomat a szakirodalmazással kezdtem meg, amely alapul szolgált annak feltárásához, hogy hogyan is alakultak ki a települések Magyarországon. A felhasznált szakirodalmak jó alapot adtak ezeknek a folyamatoknak a megismeréséhez és megértéséhez. Ismertettem továbbá a Magyarországon végbemenő urbanizációs és ruralizációs folyamatokat, illetve a migrációs mozgásokat. Az anyag és módszertan részben ismertettem Heves vármegyét több szempontból is, illetve összefoglaltam a primer és a szekunder kutatásban használt módszereimet. Az eredmények fejezetben bemutattam azokat eredményeket, amelyeket a vidékről városba történő költözés témakörében készítettem el. A válaszadók száma 144 db volt, és internetes felületen is közzétettem, hogy minél szélesebb körbe el tudjon jutni és minél többfajta megközelítést megvizsgálhassak. Majd elemeztem a primer kutatásból származó eredményeimet, ábrákkal táblákkal, illetve szöveges kifejtéssel. Ebben a fejeztben mind a három hipotézisem igazolást nyert, melyek az alábbiak voltak: „A vidékről Heves vármegye városaiba költöző lakosok egyik legfőbb motivációja a jobb munkalehetőségek és magasabb jövedelem reménye.” „A városba költözők elégedettebbek az egészségügyi, oktatási és kulturális szolgáltatások elérhetőségével, mint a vidéken maradók.”, „A Heves vármegyei települések közlekedési kapcsolatainak fejlettsége jelentős hatással van a városba költözési hajlandóságra.”. A kérdőívre kapott válaszok alapján a kitöltők szerint a legfontosabb fejlesztésre szoruló területek a munkalehetőségek és az infrastruktúra területei. A kérdőívre adott válaszok alapján megállapítható, hogy a Covid-19 világjárvány felértékelte a vidéket, a vidéki életmódot és a szabadság érzését. A javaslatok című fejezetben a vidéki élet fejlesztése kapcsán fogalmaztam gondolataimat és javaslataimat, melyben kitértem a munkalehetőségekre illetve a közösség fontos szerepére.

7. Irodalomjegyzék

- Barthel-Rúzsza Zs., Fűrész G., Pillók P. és Stefkovics Á. (2021): Magyarország 2021 Társadalom, gazdaság és politika napjainkban (Századvég Kiadó) 1-448 pp.
- Bárth J. (1987): Szállások, falvak városok. A magyarság települési hagyománya. Kalocsai Múzeumbárátok Köre, Kalocsa, 302 p.
- Beluszky P. (1987): Megkezdte működését a Településfigyelő Hálózat. *Tér és Társadalom* 1(2), pp. 63-73.
- Beluszky P. (1999): Magyarország településföldrajza. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 584 p.
- Beluszky P. & Győri R. (2004): Fel is út, le is út (Városaink településhierarchiában elfoglalt pozícióinak változásai a 20. században). *Tér és Társadalom* 18(1), pp. 1-41.
- Beluszky P. és Sikos T. T. (2007): Változó falvaink a Magyarországi falvak típusai a harmadik évezred kezdetén (*Tér és Társadalom* 21. évf. 2007/3.) 1-29. p
- Blaskó Zs. & Gödi I. (2014): Kivándorlás Magyarországról, szelekció és célország választás az „új migránsok körében” 272-307 pp.
- Czirfusz, M. (2009). Ellentmondásban? Központi helyek elmélete és a városok specializációja. *Tér és Társadalom*, 23(3), 13-25.
- Csapó T. (2005): A magyar városok településmorfológiája. Savaria University Press, Szombathely, 204 p.
- Csapó T. és Balogh A. (2011): Development of the Settlement Network in the Central European Countries: Past 1-314 pp.
- Csapó T. (2016): Település-morfológiai kutatások Mendöl Tibor óta napjainkig. *Településföldrajzi. Tanulmányok*, 1., pp. 17–26.
- Csapó T., Kovács G. & Lenner T. (2023): A megyei jogú városok történeti fejlődése és településmorfológiája (Savaria Univers Press Alap), 1-632 pp
- Csányi V. & Sik E. (2013): Migráció a mai Magyarországon (A Magyar Tudományos Akadémia folyóirat 174. évfolyam – 2013/3. szám) 242-368 pp.

- Csomós G. (2009): A regionális központok szerepének változása Magyarország városhálózatában a szabad királyi városoktól a NUTS régióközpontokig. *Tér és Társadalom* 23(2), pp. 97-111.
- Czikkely, M. (2017): Urbanizáció és környezeti fenntarthatóság, különös tekintettel a vízgazdálkodásra. *Studia Mundi–Economica* 4(5), pp. 21-30.
- Eperjessy K. (1940): A magyar falu településtörténete (Budapest, Magyar Szemle Társaság 1940) 1-77pp
- Eperjessy K. (1944): A településtörténet problémái a Délvidéken, (Délvidéki szemle) 395397.pp
- Egri Z. (2022): A hazai jövedelemegyenlőtlenségek sajátosságai a földrajzi közelhatások alapján, 2012–2019. *Területi Statisztika* 62(6), pp. 625-662.
- Egedy T. & Kovács Z. (2011): Budapest as a destination of migration: the view of transnational creative workers. *Hungarian Geographical Bulletin* 60(2), pp. 161-188.
- Granasztói György (1980): A középkori magyar város (Gondolat Könyvkiadó) 275 p.
- Faragó L. (2009): A településhálózat és annak alakítása (A városokról szóló diskurzus folytatása). *Területi Statisztika* 49(3), pp. 257-263.
- Fleischer T. (2007): Közlekedéshálózati összefüggések. In: a Magyarország Politikai Évkönyve 2007.
- Gera A., & Szabó P. (2022): A települési identitás tényezőinek településföldrajzi megközelítése magyarországi példákkal. *Modern Geográfia* 17(4), pp. 21-33.
- Gonda V. J., Péli L. & Nagyné Molnár M. (2020): Generációváltás problematikája a tanyasi életformákban, fiatalok az élet peremén (a) vagy az „elveszett paradicsomban” (Szent István Egyetem, Gazdaság-és Társadalomtudományi Kar) 1-13 pp.
- Granasztói Gy. (1980): A középkori magyar város (Gondolat Könyvkiadó) 275 p.
- Gödi I. & Horváth V. (2021): Nemzetközi vándorlás (: Demográfiai portré 2021. KSH NK) pp. 227–250.
- Hajdú Z. (1989): Az első „szocialista” településhálózat-fejlesztési koncepció formálódása Magyarországon (1949–1951) (MTA RKK Dunántúli Tudományos Intézet, Pécs 3. évf. 1. szám) 1-11 pp.

- Hárs Á. (2020): A magyarországi munkaerőpiac migránsokat felszívó képessége. 32 p.
- Honvári, J. (2014): A nemzetközi munkaerő-migráció elmélete. *Prosperitas* 1(2), pp. 88-101.
- Horeczki, R., Molnár, E. & Prisi, G. (2023): Population dynamics of the Hungarian small towns in the light of censuses (DETUROPE – THE CENTRAL EUROPEAN JOURNAL OF REGIONAL DEVELOPMENT AND TOURISM Vol. 15 Issue 2) 66-84 pp.
- Horváth Gy. & Rechnitzer J. (2000): A magyar területfejlesztés atlasza. 1-9 pp.
- Ilcsikné Makra Zs., Bajmócy P. & Balogh A. (2018): Villages on the Edge of Extinction - the Hungarian Situation (Journal of Settlements and Spatial Planning 9(1)) 35-45pp
- Kiss É. (2000): Rural restructuring in Hungary in the period of socio-economic transition. *Geojournal* (51), pp. 221–233.
- Kiss T. (1995): Gondolatok a településről, fejlődésről, fejlesztéséről p.24
- Kissfazekas K. & Gurdon B. (2014): A várostest morfológiája. *Építés-Építészettudomány* 42(3–4), pp. 173-205.
- Kocsis J. B. & Tomay K. (2025): Város és környéke. Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Pécs, 278 p.
- Koltay E. G. (2018): Egy település, öt lakópark. Esettanulmány a szuburbanizáció hatásairól egy agglomerációs településen. *Tér és Társadalom* 32(2), pp. 111-127.
- Koós, B. (2020): Városi zsugorodás és lakóhelyi szegregáció az ezredforduló után. *Tér és Társadalom* 34(1), pp. 48-68.
- Koós, B., Tátrai, P. & Gábrriel, D. (2025): Factors influencing the spatial distribution of international retirement migrants settling in Hungary (Comparative Migration Studies volume 13, Article number: 36) 1-738 pp.
- Kovács Z. (2002): Néesség-és településföldrajz. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 240 p.
- Kovács A. (2013): Bevándorlás és integráció (MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont) 1240 pp.
- Kőszegfalvi Gy. (2020): A magyarországi településrendszer strukturális változásának sajátos vonásai (megjelent: 1982),(Területi Statisztika 60. évfolyam, 1. szám) 1-32 pp.

- Kürtösi M. (2024): Tanyák a XXI. században (Debreceni Egyetem, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar Gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnöki BSc szak III. évfolyam) 6166 pp.
- Lengyel, B., Bokányi, E., Di Clemente, R., Kertész, J. & González, M. C. (2020): The role of geography in the complex diffusion of innovations (Scientific Reports, 10 (1)) 1-11pp.
- Mendöl T. (1963): Általános településföldrajz. MTA, Budapest.
- Molnár E., Saidi F. A. & Lénárt V. M. (2023): Kisvárosi gazdaságok funkcionális településföldrajzi megközelítésben. *City. hu Várostudományi Szemle* 3(1), pp. 49-77.
- Molnár J. & Papp G. (2022): Települések. In: A Kárpát-medence földrajza. Termini Egyesület – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Budapest–Beregszász, pp. 254-289.
- Molnár T. & Koczor-Keul M. (2013): A magyar társadalom előregedésének vizsgálata európai összehasonlításban. *DEUROPE* 5(1), pp. 23-41.
- Németh Zs. (2011): Az urbanizáció és a térbeli társadalomszerkezet változása Magyarországon 1990 és 2001 között 1-223. p.
- Newsham, N. & Rowe, F. (2022): Understanding trajectories of population decline across rural and urban Europe: A sequence analysis 1-45. p.
- Pásztor I. (2017): 100 fő alatti településeinkről népességföldrajzi aspektusból. *Acta Medicina et Sociologica* 8, pp. 10-25.
- Pénzes J. (2024): A magyarországi belföldi vándorlás néhány területi jellemzője, 1990–2022. *Területi Statisztika* 64(6), pp. 779-800.
- Pénzes, J., Hegedűs, L. D., Makhanov, K. & Túri, Z. (2023): Changes in the Patterns of Population Distribution and Built-Up Areas of the Rural–Urban Fringe in Post-Socialist Context—A Central European Case Study 1-20pp
- Pirisi G. (2009): Város vagy nem város? Dilemmák a formális és a funkcionális városfogalom kettőssége kapcsán. *Területi Statisztika* 49(2), pp. 129-136.
- Sik Endre (2012): A migráció szociológiája 2. (Az elektronikus kiadvány a TÁMOP-4.1.2.-08/2/a/KMR projekt keretében készült) 1-267 pp.
- Sikos T. T. (2000): Marketingföldrajz. Váti Kht., 240 p.

- Slezák-Bartos Z. (2023): A település és településfilozófia értelmezésének egyéni megközelítései, hagyományos és újszerű gondolatvilága. *Kultúratudományi Szemle* 5(2-3), pp. 37-57.
- Szegvári P. (2022): A magyar településhálózat-fejlesztés kihívásai és lehetséges irányai (PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás, 2022/1,) pp. 66–77.
- Szepesi G. M. (2008): A rendszerváltozás utáni várossá avatások Magyarországon (Doktori értekezés) 1-128 p.
- Szilágyi D. (2015): Fokról-fokra a települési lépcsőn – Társadalmi-gazdasági különbségek a településhierarchia-szintek között Magyarországon. *Területi Statisztika* 55(2), pp. 180-198.
- Szirmai Viktória (2013): „Csinált” városok (MTA Társadalomkutató Központ), 1-278 pp.
- Romvári Róbert (2022): A tanyás településrendszer strukturális változásai (MATER PhD - Doktori Értekezések) 145 p.
- Tímár Judit (1999): Elméleti kérdések a szuburbanizációról (A Magyar Tudományos AkadémiaFöldrajztudományi Kutatóintézetének folyóirata) pp. 7-31 pp.
- Tóth J. (2002): Általános Társadalomföldrajz I-II. Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 486 p.
- Tóth Z. (Szerk.) (2007): Településtervezés I. Pécsi Tudományegyetem, Pollack Mihály Műszaki Kar, URBANISZTIKA Tanszék, 45 p.
- Trócsányi, A. & Pirisi, G. (2023): Tóth József és a várossá nyilvánítás 41-53p.
- Vág, A. (2010): A környezeti migráció okai. *Tér és Társadalom* 24(3), pp. 59-74.

8. Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: A települések alapvető és központi funkciói

(Forrás: Saját szerkesztés Tóth, 2002 alapján)

2. táblázat: Alaprajz szerinti településtípusok (klasszikus csoportosítás)

(Saját szerkesztés Beluszky et al., 2007)

3. táblázat: A kivándorló magyar állampolgárok ezer lakosra jutó aránya, 2024 (ezrelék)

(Forrás: <https://map.ksh.hu/timea/?locale=hu>)

9. Ábrák jegyzéke

1. ábra: Szalagtelkes falu

(Forrás: https://www.arcanum.com/hu/onlinekiadvanyok/Lexikma_gyar-neprajzi-lexikon71DCC/sz-73AFD/szalagtelkes-falu73B3B/)

2. ábra: Halmazfalu

(Forrás: <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-989.html>)

3. ábra: Sakk(fel)vonalas vagy rácsos falu

(Forrás: <https://atlo.team/utak-epuletek-halozatok>)

4. ábra: Magyarország népességének alakulása

(Forrás: <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/nep/nep2506.html>)

5. ábra: Magyarország megyéi a vizsgálati terület kiemelésével

(Forrás: <http://magyarország.terkepek.net/megyek.html>)

6. ábra: Magyarországon született visszavándorló magyar állampolgárok ezer lakosra jutó aránya Heves vármegye területén (ezrelék)

(Forrás: <https://map.ksh.hu/timea/?locale=hu>)

7. ábra: A válaszadók korcsoport szerinti megoszlása

(Forrás: Saját kérdőívvezés alapján, 2025.)

8. ábra: A válaszadók nem szerinti megoszlása

(Forrás: Saját kérdőívvezés alapján, 2025.)

9. ábra: A válaszadók végzettség szerinti megoszlása

(Forrás: Saját kérdőívvezés alapján, 2025.)

10. ábra: A válaszadók megoszlása foglalkoztatottság alapján

(Forrás: Saját kérdőívvezés alapján, 2025.)

11. ábra: Válaszadók megoszlása lakóhely szerint

(Forrás: Saját kérdőívvezés alapján, 2025.)

12. ábra: *Lakóhelyválasztást befolyásoló tényezők*

(Forrás: Saját kérdőíves alapján, 2025.)

13. ábra: *Helyi lehetőségek megítélése*

(Forrás: Saját kérdőíves alapján, 2025.)

14. ábra: *Támogatási formák*

(Forrás: Saját kérdőíves alapján, 2025.)

15. ábra: *Támogatási formák hatékonysága*

(Forrás: Saját kérdőíves alapján, 2025.)

16. ábra: *Válaszadók véleménye, attitűdje*

(Forrás: Saját kérdőíves alapján, 2025.)

17. ábra: *Vidéki élet jellemzése*

(Forrás: Saját kérdőíves alapján, 2025.)

18. ábra: *Városi élet jellemzése*

(Forrás: Saját kérdőíves alapján, 2025.)

10. Mellékletek

1. Melléklet: Kérdőív

Cím: Vidékről városba költözés lehetséges motivációi

Vidékről városba költözés lehetséges motivációi

1.Hány éves?

18 év alatti

18- 25 év között

26-35 év között

36-45 év között

46-55 év között

56-65 év között

65 év feletti

2.Mi az Ön neme?

Férfi

Nő

3.Mi az Ön befejezett legmagasabb végzettsége?

Általános iskola

Szakiskola

Szakközépiskolai, gimnáziumi érettségi

Főiskola, Egyetem

4. Az Ön foglalkozása?

Középiskolai/Felsőoktatási intézmény hallgatója

Alkalmazott

Vállalkozó

Munkanélküli/Inaktív

Nyugdíjas

5.Ön hol lakik?

Tanya

Falu

Kisváros (20 ezer fő alatt)

Középváros (20-50 ezer fő)

Nagyváros (50 ezer fő felett)

Főváros

6.Mennyire tartja fontosnak az alábbi szempontokat lakóhely választás tekintetében?

(1 - Egyáltalán nem fontos, 5 - nagyon fontos)

1. oszlop   Oszlop: 2   Oszlop: 3   Oszlop: 4   Oszlop: 5

Munkahely közelsége

Olcsó ingatlanárak

Oktatási intézmények

Szép esztétikus környezet

Hasznosítható kert (Szőlő, veteményes gyümölcsfák kialakítása)

Magas színvonalú infrastruktúra

Szabadidős lehetőségek

Szolgáltatások mennyisége és minősége

Háziállat tartásának feltételei

Munkahely közelsége

Olcsó ingatlanárak

Oktatási intézmények

Szép esztétikus környezet

Hasznosítható kert (Szőlő, veteményes gyümölcsfák kialakítása)

Magas színvonalú infrastruktúra

Szabadidős lehetőségek

Szolgáltatások mennyisége és minősége

Háziállat tartásának feltételei

7.Mi a véleménye a lakóhelyének környékén lévő lehetőségekről?

Elmaradott, nem megfelelő

Éppen megfelelő

Megfelelő

Több lehetőségem van mint amennyit ki tudok használni

8.Melyek azok a támogatási formák amelyekről már hallott korábban?

Falusi Civil Alap

Falusi CSOK

Falusi Útalap

Magyar Falu Program

Nem vettem igénybe ilyen támogatást

9.Amennyiben valamelyik fent említett támogatást igénybe vette, Ön szerint mennyire hasznos az Ön által választott támogatási forma?

10.Mennyire igazak az állítások Ön szerint? (1=egyáltalán nem értek egyet, 5=teljes mértékben egyetértek)

1. oszlop   Oszlop: 2   Oszlop: 3   Oszlop: 4   Oszlop: 5

"A településem mértét tekintve a szolgáltatások mennyisége és minősége megfelelő."

" A Covid időszak alatt elgondolkodtam azon, hogy olyan kertet alakítsak ki, amely elegendő az alapvető szükségleteim kielégítésére."

"A Covid időszak alatt szívesebben éltem volna, másik településen".

"Számomra az élhető település csendes nyugodt természethez közeli hely".

" Sosem szerettem volna nagyvárosban élni."

11.Ha választania kellene bármilyen fajta szabadidős tevékenységet, melyiket végezné el legszívesebben azon a településen ahol szívesen élne?

12.Kérem, jellemezze a vidéki életet!

Nyugodt

Magányos

Természetközeli

Közösségi

Elszigetelt

Elöregedő, elnéptelenedő

Szabad

Lemondásokat igényel

Munkanélküliség Egyéb:

13. Ha tehetné, min változtatna a vidéken?

14. Kérem, jellemezze a városi életet!

Nyugodt

Zárkózott

Zajos, hangos

Lehetőségekkel teli

Szabadidős tevékenységek

Zsúfolt

Közösségi

Munkalehetőségek

Szabad Egyéb:

15. Ha most lakóhelyet változtatna, akkor melyik Heves vármegyei települést választaná?

11. Nyilatkozatok

1. Konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

Kopasz Zsófia Anna (hallgató Neptun azonosítója: **192ZSR**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot⁴ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A diplomadolgozatot a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom⁵.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem⁶

Kelt: 2025. év október hó 27. nap

Dr. Koncz Gábor
belső konzulens

⁴ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

⁵ A megfelelő aláhúzendő.

⁶ A megfelelő aláhúzendő.

2. Mesterséges intelligenciáról nyilatkozat

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Kopasz Zsófia Anna
Neptun-kódja:	I92ZSR
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☐ BSc/BA ☒ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb: .....
Tantárgy neve/kódja*:	Diplomadolgozat
A munka címe:	A vidékről városba költözés jellegzetességei egy szabadon választott térség vizsgálata alapján

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott eszköz verziója, elérhetősége	MI-neve,	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....

.....

.....

.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Eger, 2025.10.31

.....
[Handwritten signature]

Hallgató aláírása

.....
[Handwritten signature]

Konzulens/Témavezető aláírása

3.Hallgatói nyilatkozat

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat
III. Hallgatói Követelményrendszer
III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat
6.13. sz. függelék: A diplomadolgozat készítési útmutatója
4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a diplomadolgozat nyilvános hozzáféréseről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT

a diplomadolgozat nyilvános hozzáféréseről és
eredetiségéről

A hallgató neve: **Kopasz Zsófia Anna**
A Hallgató Neptun kódja: **192ZSR**
A dolgozat címe: **A vidékről városba költözés jellegzetességei egy szabadon választott térség vizsgálata alapján**
A megjelenés éve: **2025**
A konzulens intézetének neve: **Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet**
A konzulens tanszékének a neve: **Vidék és Területfejlesztési Tanszék**

Kijelentem, hogy az általam benyújtott diplomadolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitóri rendszerében.

Kelt: Eger, 2025.10.31

Hallgató aláírása